

ملی بنقلر مجروری

جلد : ۱

مایس - حزیران ۱۳۳۱

صافی : ۲

بر قومك تدقیقده تعقیب اولونه حق اصول

ضیا كوك آلب

دارالفنون « علم اجتماع » معلمی

بر قوم « Le peuple » ی عامی صورتده تدقیق ایچون ، هرشیدن اول کوز اوکنده طوتوله سی اقتضا ایدن شرط ، او قومك استقبالده ناصل اولمه سی لازم کلدیکنی دکل ، ماضیده و حال حاضرده ناصل اولدیغنی آرامقدر . بر قومده ، یا اجتماعی حیاتك اوغرا دیغنی تکامل وقفه لری ازاله ، یا خود اجتماعی تکامل معین بر مفکوره یه دوغرو وقوعنی تسهیل و تسریع مقصدیه اتخاذ اولونه حق تدبیرلر « علم » ماهیتده اولمایوب « صنعت » ماهیتده در . علم ، یا دیغنی تدقیق لری عملی بر نتیجه اندیشه سیله اجرا ایتمز . چونکه عملی بر غایه تعقیب ایدن اجتماعی بر صنعت ، اصلاحات احتیاجلرینك مستعجلیتی دولایسیله علی العجله حکملر ویرمك مجبوریتده در . علم ، حقیقتی عملی احتیاجلره فدا ایتمه یه چکندن ، بو کبی استعجال کار عامللردن توفی ایدرک حر و صبور بر صورتده چالشمقده مکلفدر .

واقعا علمی تدقیق لردن چقه حق نتیجه لرك اجتماعی صنعتلر طرفدن در حال عملی غایه لره تطبیق اولونه جغنی ، بو تدقیق لری یا پانلر بیلرلر . حتی بو متحریلری سغیلرنده مقدم یا پان معنوی مشوقده ، بو کون عملی اندیشه لردن عاری اولان تدقیق لرینك ، یارین همه حال کندی قومی یا خود انسانیت ایچون نافع تطبیق لره تتوج ایدر چکنی بیلمه لریدر . روخنده بویه مفکوره ی بر دوینغو موجود اولمادججه ، عالم ، حیاتی بو قدر صعوبتلی بر ایشه

اوروپا و روسیادہ

شرقی تنبع تاریخی

محرری : معلم ر . بار تولد

۲

اوروپا عالمی و شرق تاریخی — هندستانك جاذبه سی — مصریات — آسیای قریب تاریخی —
آورویات — ویتقار مکتبی — شرق مدنیتك انحطاطی مسئلہ سی و بوحادئہ نك سبیلری .

تاریخی انشاء و تاریخی انتقاد اصوللرینك اساسلری (نیور و سائرلری کبی) قرون اولی
تاریخی، ویا (رانک و سائرلری کبی) قرون وسطی دنیاسنی وبالخاصه بو صوکر اکینی تدقیق
ایدن عالمی طرفدن حاضر لائمشدر . حتی زمانمزہ قدر ، تاریخی اصولیاتنه عائد کتابلرده
کورولن نظری فرضیه لر همان دایم قرون وسطی تاریخی آئینمه اللره ایضاح اولونمقده در .
زیرا غربی اوروپا عالمی، زمانلرنده کی حیاتك، اوزمانکی قوملرک تاریخی ایله و کنديسنك
تأثیری آئنده انکشاف ایتمش اولدی قرون اولی مدنیتله اولان ارتباطنی قبول و تصدیقه
کیکمه مشلدر . شوقادار وارکه، اوروپا تاریخی، دنیانك دیگر قسملرنده کی قوملرک تاریخی
آرایینده بر رابطه تأسیس ایتك، دها بر آز کوچ اولدی . اوزون زمانلر ، عمومی « جهان
تاریخی » نامی آئنده یالکز اوروپا اقوامنك تاریخی آکلاشیلردی . ایشته « عمومی تاریخ » ک،
— اون یئنجی عصرده وضع اولنوبده، علیهنده اساسلی اعتراضلرده بولونلش اولمسنه رغماً
شیمدی یه قدر اهمیتی محافظه ایدن — « قرون اولی، وسطی و اخیره » تقسیمی بونك اوزرینه
استناد ایدر . حتی دها اون دو قوزنجی عصرده، شرق اقوامنك، براوروپالی دوشونجه سنده
بوکلہ نك آلدینی مغایه کوره، تاریخی اولمادینی و اولامایه جنی ، بناء علیہ اوروپا
مورخلری طرفدن تاریخی تدقیقلر ایچون وضع ایدلش اصوللرک شرق تاریخی تطبیق
اولونه مایه جنی مطالعه سی در میان ایدلشدی .

بو صوک نظر ، بویوک بر تمامیت و منطقیتله شومسرك « اون سکزنجی عصر تاریخی

مدخل» نده بسط ایدیلشدر. مئوسر اوروپا تاریخی ایله شرق تاریخی آراسنده کی اساسی فرقی شو نقطه ده کورویوردی که : شرق حکومتلری ، استیدادی ورهبانی تشکیلات دولایسیله « دین ، آیینلر ، ادبیات ، جسمانی حکومت تشکیلاتی ، حتی صنعت ، هر موجودک اولدیغی کی قالمه سی ؛ ونه ذاتی ، خصوصی حرثک نده اجنبی مدنیتلری تأثیراتنک دها اوزاق برانکشاف درجه سنه واصل اولمامه سی » اساسی اوزرینه مستند بولونویوردی . زیرا مئوسرک فکر نجه ، اوزمان معین بردورده حاکمیتک هانکی دولته عائد بولوندیغی سویله مک ، اوزمانکی مملکتلر حیاتنک بوتون خطوطی تأسیس ایتک ایچون کیفیت ایدر . بردولتک حاکمیتی نه قدر زمان دوام ایدر سه او « دور » ک هر هانکی بر آسنده کی اولکلر احوالتک تصویر ده بوتون دور امتداد نجه اودیار احوالتک ناصل کچدیکی حقدنه برفکر ویره بیلیر ؛ بناء عایه اودورک تمیزی ایچین مختلف مملکتلر تاریخنک متعاقب روشنی تمامیه مشاهده ایتک ضرورتی یوقدر . یالکز اودولتک اوقدرتی ناصل وجوده کلدیکنی ، وبو اقتدارک نه صورتله دها زیاده انکشاف بولدیغی ، ونهایت بوقوتک ناصل انحطاط وسقوط ایتدیکی حقدنه برفکر ویرمک کافی کلیر .

شرق تاریخی آکلایش کیفیت ، معلوماتک فقدانندن ماعدا ، اوزون بر زمان ، اوروپالی عالم ایچین بوتدقیق موضوعنه قارشى اولان « اولدن آینه مش وضعیت لر » دولایسیله پک زحمتلی اولدی . اون ینجی عصر دن اعتباراً اوزمانلرده تعینه باشلایان اوروپا مدنیتنک تفوقی تأثیری آتیده ، اوروپالیلر ، دیگر کری قالمش شرق اقوامیله صاقیلماز بر صورتده مناسبانه کیریشورلر ؛ دها صوکر اکی زمانلرده ایسه بومناسبانه قارشى برعکس تأثیر اوله رق یکیدن کشف ایدیلش اولان اسکی شرق مدنی آثارینه صوگ درجه شدتلی برانجذاب دویولویور ؛ و اوزمانکی غربی و شرقی آسیا حیانیله مقایسه اولوتجه ، قدیم شرق اقوامنک مدنیتلری انفاضه حددن آشیلری قیمت ویریلور .

اون سکنزنجی عصرک ایکنجی نصفه قادار اوروپالیلر عهد قدیم (تورات وزبور) دن ماعدا اسکی شرق مدنیتنه عائد هیچ بر « ادبی اثر » بیلیمور ، طانیمورلردی . ۱۷۷۱ ده آنکدیل دیورروریه اوروپالیلره ، فرانسه زجه ترجمه سیله « اوستا » بی یعنی ، هندین کتیریلش اولان اسکی عجملرک دینی کتابلرینی طانیتدیردی ، که بو کتابلر - بودینک نشأت ایتدیکی زمان ومحل مسئله سی ، شیمدی به قادار حل اولونمامش اولسه سیله - دینی ابداع خصوصنده دقه شایان اثرلر تشکیل ایدرلر .

تقریباً عینی زمانده، انگلیزلك هندستانده حاكيت تأسيس ايمه لری، سانسقرت لسان وادبیاتنك دها اساسلی بر صورتده تدقیق و تبغه میدان ویردی. وقتیه، دها ۱۷ نجی عصرده، ایتالیان عالم لرندن ماسه قی نك، اوزرینه دقتی جلب ایتمش اولدینی «سانسقرت لسانیه دیگر اورویا لسانلری آراسنده کی قرابت» مسئله سی، آرتیق شیمدی، بالخاصه جونسی (۱۷۸۳-۱۷۹۴) ك اثرلیله قطعی بر صورتده اثبات اولوندی. ۱۹ نجی عصر ك ایلک سنه لرنده قدیم هندستان لسان وادبیاتلرینه اولان فوق العاده انجذاب و تهاك، اك زیاده فریتمرخ شغل ك (كه اثرلری ۱۸۰۸ ده نشر ایدیلشدر) اسمنه مر بو طدر. بو عالم لره، سانسقرت دیلنده، یونان، لاتین، جرمن، فرس و دیگر هندلی - اورویائی قوم لره، لسانلرینك دوغروون دوغرویه اصل و منشأینی کوردیلر. سانسقرت دیلنده، ودها دینك لری مقدس الیلر، هندیلر و اورویا لیلر ایلک اجدادینك - دها بو الیلری دوزرکن - اورتا آسیاده كوچكونچیاك ایتدك لری بر زمانه عا ندر. فلسفه ده هند حکیم لری یونان لیلر ك استاد لری دیه طاندق لری کی، هیئنده ده کلدانیلر ك معلم لری صایلدیلر. حالبوکه زمانم زده بوتون بو مطالعه لر چوقدن جرح ایدیلشدر. آرتیق سانسقرت لساننك دیگر هندلی - اورویائی لسانلر ك ایلک اناسی دكل، یالکز اولنرله برابر عینی منبعدن نشأت ایتمش اولدینی آکلا شلمش، ودها آلایلرینك هندلی - اورویائی دكل، بانکه، دها هنوز هندیلر ك نه شهرلره، نه ده یازی وادیاتنه مالک اولمادق لری غایت اوزاق زمانلره عا ند اولسه بیله ینه صرف هندلی ابداعی اولمق اوزره بولوندینی؛ نهایت سانسقرت الفبا سنك سامی بر اصلدن نشأت ایتمش اولدینی؛ بناء عایه هندیلر ك ده یونان لیلر کی آسیای قریب مدنی اقوامنك استاد لری دكل شا کردلری بولوندینی اثبات ایدیلشدر. حتی هیئت علمنده یونان لیلر ك استاد لری دكل شا کردلری اولدق لری بیله میدانه چیقمشدر.

«آوه ستا» نك و سانسقرت ادبیاتنك تدقیقی صیراسنده، اورویا لیلر، یرلی عالم لر ك برلكده چالیشمه لرندن استفاده ایتدیلر: زیرا هر ایکی سنده ده مقدس متلر ك یازیلش اولدینی «تولش لسانه» ده وقوف کیفیتی، عالم لره آراسنده، اورویاده لاینجه ایچون اولدینی کی، نسلدن نسله انتقال ایدیوردی. حالبوکه مصر و یاقین آسیاده اورویا علماسی قدیم شرق مدینت لرنی ایضاح و تنویر ایچین آناختارلرینی کندیلری چالیشوب بولمغه مجبور اولدیلر. چونکه اورویا تدقیقاتی باشلایه لیدن بری کچن بیک سنه طرفنده بوساحه ده یرلی برتک عالم بولامادیلر. ۱۹ نجی عصرده مصر ك جاذبه سی هندك جاذبه سی یرینه قائم اولدی... یونان

مورخلرینک، بالخاصه «هرودوت» ایله «دیودور» ك اثرلرندن، واوروپالی سیاحلر ك حكایه لرندن، اسكى مصر ك ، دنیایه، نوعی كندینه منحصر اثرلر براهش اولان یوكسك برمدنیق حائز بر اولكه اولدینی اوروپا عالمترینه دها پك ایركن دن معلوم اولمشدی. كندیسنه مخصوص اولان اقلیمك مساعد شرائطی سایه سنده، مصرده بو كونه قادر یالكز معمارلق ، هيكلتراشلق و رسم صنعتك اسكى آتاری ده كیل، حتی اك اوزاق زمانلر ك عامللری اولان حكمدارلر ورجالك ده مومیالامش جسدلری محافظه ایدیله بیلمشدر؛ مدقق، بوكون كوزی او كنده، محرر ویا صنعتكارك وساطته مراجعت ایتكسزین، اسكى مصر مدنیت و سیاسی قدرتنك اك یوكسك انكشافی دورلر نده بو اولكه ده حكمدارلق ایدن اسكى فرعونلر ك سپالری ، بوتون خطوطیله، كوره بیلور . ناپولیونك «۱۷۹۸» سفری ایسه فرانسز عالمترینه اسكى مصر مدنیتك آتاری دها یاقیدن طامیق امكاتی و برمش ؛ و بوسفر ك علمی نتیجه لرندن بری ، اسكى مصر یازیسی اثرلرینك قرائته بر آناختار كشف ایدیله سی اولمشدر ؛ بو اثرلر ك تدقیق و تنبی یكی بر علمه اساس قورمشدر: مصریات [بئزیتولوژی]. بو علمك مؤسساری، اوكلرنده، همان عینی زمانده آسیای قریب و كندلك دیگر قطعه لرده كی اوروپا عالملری كی، حل ایدیله جك بروطفه بولایلر : بیلنمه ین شخصلر طرفندن بیلنمه ین بر دیله یازیلان كتابلری تحلیل ! بو وظیفه نك حلی ایچین همان بوتون احوالده تقریباً بر وعینی اصول قوللانیلمشدر : اولاً متفرق اشارتلر ك صایینی تعیین ایدیورمی ؟ اكر یازی « حرفلی » ایسه ایكی عینی اشارت آراسنده راست كلینن وطیبی فرض اولونه بیله جكنه كوره، صدالی حرفلری كوسترمكه یارایان اشارتلر آریلیوردی ؛ صوكره متحریلر ایچین معلوم اولان « اسم خاص » لردن هانكیلرینك بو كتابلر اوزرنده هر حالده ذكر ایدیله سی لازم كلدیكی و یازیلر آراسنده بالخاصه هانكی طاقیمك ، ایچنده كی صدالی حرفلر ك موقع و تعاقبلری کیفیتنه نظراً ، بو « اسم خاص » لری افاده ایتهلری ایجاب ایتدیكی آرانیاوردی . اكر مدقق ، بو بر قاچ كلمه یی حله موفق اوله بیلیرسه ، بو سایه ده ، بونده كی بعض اشارتلر ك معناسنی تعیین ایده بیلیر؛ و بونتیجه یاردیمیله اونه كی «عنوان» كلمه لرینی ده كشف و حله مقتدر اولور . بو صورتده اكر بو مجهول لسانك متحری جه معلوم هر هانكی بر لسان ایله قراشی كشف اولونمش ایسه، بوده، اوندن صوكره كی مساعی یی هر حالده پك زیاده قولایلاشدیرر . بوتون مساعینك اك باشلی قسمی - كه كتابه لرده هانكی اسم خاصلر ك بولوندینی و بونلر ك یز لرینك تعیینی جهتی - بعضاً اولدن ظن اولونه مایه جق قدر مشكلات عرض

ایدر؛ فقط، بوتحلیل اولونه جق کتابه لرك اصل لسانی یاننده، متحریرجه معلوم باشقه بریدیلدن ترجه لر بولوندیغی زمان، مسئله پك زیاده آیدینلاشیر. ایشته مصر یازیلیر ۱۷۹۹ ده «رشید» ده مهندس «بوشار» طرفدن بولومش اولان — میلاددن ۱۹۶ ویا ۱۹۵ سنه اول یونانلیلر طرفدن حکمدار «بشنجی پتوله مه ایفانیس» شرفه راهبر طرفدن یازیلش — متك کشف ایله بویله برشیته نائل اولدیلر. بونده، بری راهبر طرفدن قوللانیلان یه روغلیف، اوته کی، خلقك دها کنیش طبقه لری آراسنده یاییلمش اولان ده موتیک یازیلی ایکی مصر متنی ایله برلکده یونان لساننده یازیلش برترجه ده واردی. بو وظیفه یی قولایلاشدران دها برجهت ده یه روغلیف مبتده فرعونلرك اسملری صاریلش اولماسی ایدی. بوندن معادا اسکی مصر یازیلشك پك معضل اولمه سی دولایسیله کنج شامبولیونه ك، کتابه لری اوقومق ایچین بولومش اولان آناختاری حاوی اثری آحجاق ۱۸۲۲ ده چیقه بیلدی؛ و بولسانك اسکی مصر لیلرك اخلافی اولان شیمدیکی قبطیلرك لسانته مشابهی میدانه چیقدی. حالبوکه ده موتیک متلری اوقومق تجربیه سی، تامیله موفقیت قازانه مامش ایسه ده، ده ۱۸۰۲ ده آکر باله طرفدن یاییلمشدی.

«شامبولیون» ك مساعیسی سایه سنده اوروپا علماسی اسکی مصرك زونکین ادبیاتنه کیریشه بیلمك امکاتی بولدیلر. کتابه لرذن معدا، مهم برمقدارده، علمك مختلف شعبه لرینه عائد و «پایروس آنتیقوروم» دینیلن برنوع نیاتدن اعمال ایدیلش. کاغذلر اوزرنده ال یازیلی آثار بولوندی؛ و طبیعی بکله نیلدیکی وجهله، «هرودوت» ك میلاددن بش عصر اولکی زمانلره عائد حکایه و روایتلری، دها اسکی عصرلرك یازیلش اثرلری ایله جرخ ایدیلدی؛ و هر نه قدر تامیله صحیح تقویمی تاریخلری تعیین ایدیله مه مش اولسه ده، مصر مدنیتك تدریجی انکشاف، انحطاط و موقت تجدد دوره لرینی تام برصحتله تبیین ایتمك ممکن اولابیلدی.

اوزون زمانلر بومدنیت، یر یوزنده موجود اولانلرك ك اسکیسی دیه طانیثیوردی؛ آحجاق اك صوك زمانلره دوغر ودرکه قریب آسیاده، یونان مورخلرینك خبرلرینه کوره ظن اولونه چغندن دها اسکی زمانلره عائد یازیلرك کشفی، سیاحلرك مشاهداتی، و عالملرك ایلك کشفیاتی اوزرنه، بومسئله مشکوکیت کسب ایتدی. واقعا قریب آسیاده طورباغك یوزنده، مصرده کی اهرام و معبدلر کی بویوك اسکی معماری آثاری محفوظ قالمامش ایسه ده، میلاددن آلتی عصر اول ایران شاهنشاهلرینك تحتکاهی اولوق اوزره انشا ایدیلش

اولان « پرسه پولیس » سرایی کبی غایت معظم اثرلر متحریرلرک نظرلرینی جلب ایتدی . سرایک دیوارلری ، مریدیونلری وسائریرلرک طاشلری اوزرنده ، قاپارتمه لرله برابر ، اوچ نوع مجهول طرزده یازیلر کورولویوردی ؛ بو یازیلر ، خارجی شکللری دولایسیله ، اوروپالی عالملر طرفندن « میخی یازی » نامنی آلدی . بو کتابه لرک حلی ایچین مدققلر مصرده اولدینی کبی ، یونانجه بر ترجمه بولامادیلر ، بناء علیه بوراده کی وظیفه بر آزدها دولاشیق قالیوردی ؛ موفقیتسنزلکه نتیجه لهن بر قاچ تجربهدن سوکرا مسئله غروفته نده (۱۸۰۲) ک داهیانه کشفی ایله حل ایدیلدی ؛ غروفته ند اولا شو ملاحظه دن حرکت ایتدی : مادام که بو کتابه لر ایران شاهنشاهلرینک امریله یازیلشدی ؛ او حالده بونلرده بوشاهنشاهلرک اسم و عنوانلرینه مطلق تصادف ایدیلک لازم کله جکدی . بونک اوزرینه بویازیلر آراسنده ایکی قیصه کتابه آیریلدی که بر قاچ دفعه عینی اشارتلر طاقیمنی احتوا ایدیوردی ؛ بو اشارتلرک ، درحال ، شاهنشاهلرک مرتبه و موقعنی کوستر مکه یارار ایده ئوغرام [فکر اشارت] لری اولدینی آکلاشیلدی . بو ایده ئوغرام صیرا ایله قونولمش اولان ایکی مختلف « س » و « ع » کله لرنده تکرر ایدیوردی . غروفته ند بوندن شو نتیجه یی چیقاردی که : س ایله ع ایکی شاهنشاه اسمیدر و « س » ، « ع » ک اوغلی اوله جقدر . باشقه بر کتابده ایسه « ع » یاننده ، باشقه بز « ط » کله سی ، بولونویور ویاننده شاهنشاهک مقامنی کوستره جک باشقه بر ایده ئوغرام کورولیوردی ؛ بوندن ده شو نتیجه یی چیقاردی که ط ، ع نک باباسی ایدی ؛ فقط ط سلطنت سورمه دی ، دیمک که خاندانک مؤسسعی ع اوله جقدر . ومادام که کتابه لر ایران کسرالرینه عانددی ؛ او حالده سوز یا « کیخسرو » ویا « دارا » اوزرینه اوله جقدی ؛ محتوی اولدینی حرفلره کوره ایکنجیسی دها محتمل ایدی ، زیرا « ع » کله سنک ایکنجی اشارتی « ط » کله سنک بشنجی اشارتی ایدی . بواپسه « دارا » ایله « کشتاسب » ک قرائته پک ایی اویویوردی . بو صورتله غروفته نده ، « سرخس » ، « دارا » و « کشتاسب » کله لرینی اوقوبه بیلیمک امکانی ال ویردی .

بو اسملرک اسکی ایران دیننده کی قطعی تلفظلری غروفته نده معلوم اولمادینی ایچون بو کشفلر سوکرادن تمامیله تا کد ایتمه مشدر . بونکه برابر بو اوچ اسمک قرائتیه علاقه دار اولوق اوزره اونک طرفندن تعین ایدیلن اوتوز اشارتن دو قوزی دوغرو بولونمشدی . غروفته ندک بوپارلاق کشفی نظره آلمانزه ، نه او ، نه ده زماننده کی عالملر بو کشفدن لازم کلدیکی درجه ده استفاده ایده مدیلر . برنجی طرز میخی یازیلرک تحلیلی آنجا ق ۱۹ نجی

عصر ك + ۴ نىچى سەسەندە، مستقلاً عىنى تىبىخەلرە ۋاسىل اولدۇقدىن سو كرا غر و تىقەندىك كىشىلەردىن خېردار اولان راولىن سو تىبىخەلرە ۋاسىل اولدۇقدىن خىتامە ايردىرىلدى . مىخى يازىلۇك اك اك اوزونى اولان دارانك بىستون (اصل بەستان ، اسكى فارسىدە باغستان = الوهيت محلى) داغىدەكى تارىخى كىتابەسى بو ذات طرفدىن (۱۸۴۶ - ۱۸۵۱) دە كىشىلەر و نىشرايدىلىشىدى . بو كىتابەلرە يازىمى دە انتظار اولوندىغى اوزرە ، ايران لەجەلەردىن بىرى اولدىغى ثابت اولدى .

بواسكى فارسى مەنك حىلە عالملىر ، ايكى موازى مەنك عىنى ايكىنچى ۋاوخىچى طرز كىتابەلرە قرائى ايجىن اللرىنە بىر ناخىتار كىچىمىش اولدىلر . اوچىنچى طرز كىتابەلرە يازىمى سامى لەجەلەردىن بىرى ، عىنى بك آشكارە ، ايرانىلر طرفدىن اطاعت آلتىنە النىش اولان بابلىلرە دىلى ايدى . اكنىچى طرز كىتابەلرە لسانى ايسە ، موجود لسانى زمەرەلردىن هېچ بىرلە آراسىدە قرابت تاسىسەنە مساعىد دىكلىدى ؛ تارىخى ملاحظەلەرە مستىدأ بو نلرەك ياسىكى «اسكىت» ۋا «مەدىا» لىلرە دىلى اولەر قىبولنە مىل ايدىلىوردى . زمانمىز دە آرتق اثبات ايدىلىشىدەكە بو كىتابەلرە اوچى دە « آرى » اولوب ايكىنچى طرز كىتابەلرە لسانى بوكونىكى ايرانك جنوب وغرب قىسمىدە ساكن ۋاسىل ايرانىلرە استىلاسىدىن چوق زمان اول ، بابلەك تائىرى آلتىدە مەم بىر مەدىت درجەسە ۋاسىل اولمش باشقىە بر قىلە يە منسوبدر . ايكىنچى طرز كىتابەلرە ايلە دەها اولكى سوزيانا [سوس عىنى شىمىدىكى خوزستان] شائىشەلرىنەك كىتابەلرى آراسىدە ايسە آنچاق لەجە فرقلرى واردر .

اوچىنچى طرز كىتابەلرە كىشىلەر ۋاسىل سايەسەندە ، عالملىر ، بابل لسان ۋادىياتى دە طائىغە باشلادىلر . وقىدىم آثور ۋابابل ياتىختىلرەندە ياپىلان حفريات يولندەكى تىقىقلر صىراسىدە بوندىن استفادە ايتدىلر . بو استفادە كى تىقىقە فرانسىز قونسولوسى بو تىك (۱۸۴۲ - ۴۵) سەلرەندە « نىنوا » موقەندەكى تحرياتى بىر مەدىا تىكىل ايتدى ؛ بو قىدىم الجزىرە مەدىتەك تىقىقەنە انحصار ايدىن علمەدە زمانمىز قاندار « آثوريات = آسىر بولوزى » تىقىرى و بىرلە كىشىدەر . حالبو كە الجزىرەنەك جنوبى قىسمى ، عىنى بابل ، اصل شىمالى قىسمى اولان آثور يەدەن دەها چوق زمان اول ۋدەها بك مەم بىر درجەدە بو علم مىثللرىنەك نظر لىرى جلب ايتىشىدى ؛ حتى نىنوادە ياپىلان كىشىلەردىن اك مەملرى آثور فاتحلىرى طرفدىن پاتىختە كىتىلمىش اولان بابل ادبىيات آثارى ساحەسەنە عاندىر . بو خصوصە اك مىشەر تحريات (۱۸۶۶ - ۷۶) دە

بونلر آراسنده، آثور یاتجیلرک الیککی مکتبلرینک باش ممثلی اولان ونیقره «شوتقدیرده بابل قرالترینک تقویمیاتنده تقریباً ۱۰۰۰ سنه قدر بر فاصله حصوله کلیور» دییور. بناءً علیه وینقله، بو خصوصده نابونیدک سوزنده بر یا کلدش اولدیغنی فرض ایدهرک نارامسینک باباسی سارغونک سلطنتی تقریباً (میلاددن اول) ۲۸۰۰ سنه لرینه چقارییور. «وینقله» و طرفدارلرینه کوره بابل مدینتک مبادیسی ده ایاک چوق یاقین دورده، بالخاصه هیئی معلوماتک تأسسی زماننده در. ایلك بابل نجوم عالمی، اعتدال ربیعی زماننده، کونشک موقعی جوزا برجنده فرض ایدیور؛ بو هیئی دوره، کونشک منطقه البروجک بر نقطه سندن دیکرینه کچمک ایچون تقریباً ۲۰۰ سنه لازم اولدیغنی دوشونولورسه، میلاددن ۵۰۰۰ سنه اول باشلامش دیمکدر؛ بنا برین بابل مدینتک منشأنی بودوره یه— و وینقله رک فکر نهجه، اتهاستدن زیاده ابتداسنه دوغرو— ارجاع ایتمک ایجاب ایدیور. مع مافیة شیمدی یه قادار، بابلده میلاددن آلتی عصر اولرده علمی هیئت حسابلرینک موجودیتنه دلالت ایدهرک هیچ برشی بولونه مامشدر.

الجزیره دن ماعدا، میلاددن برچوق عصر لر اول، قریب آسیانک دیکر قطعهلرنده، سوریه ده، آناطولیده، و قسماً عربستانده، مدنی حکومتلر واردی. شرق تدقیقچیلری هان صوک زمانلره قادار هر ملیتک مدنی انکشافلرینی؛ صرف عرقی نشأتلرینه، سیاسی حیاتلرینه و قومک منسوب اولدیغنی دینه کوره تعین ایدن مستقل بر تعامل و تکیون کچی تلتی ایدیورلردی؛ خارجی تأثیراتک امکانی آنجا ق بر قومک دیکرینی اطاعته آلدیغنی احوالده، بالخاصه آثور، بابل و ایرانک واسع سلطنتلری ایله رابطه دار اوله رق نظره آلینوردی. ناصلکه اوروبا موحدلکنک [مونوتئیزمنک] انکشافی ده، بو بابلده ایخیلک، مصر و بابلک تأثیرینه عائد صریح دلالتلری نظره آلمایه رق، قومک کوچه حیات و سمیه وی اعتقادلردن ده ایاک یوکسک بر حیات و دین اشکالنه کچیشی کچی، اعتبار اولونویوردی. بو نظرک رد و جرحی و «قریب آسیا مختلف قوملرینک مدنی موفقیتلری بو قوملرک بابل ایله تماسلری نتیجه سنده حصول بولمش اولدیغنک» اثباتی، ونیقره مکتبک الک باشلی بڑ خدمتیدر. بو نظریه نک پارلاق بر تأییدی اولوق اوزره، ۱۸۸۷ ده مصرده تل العمره دینلن محله، میلاددن ۱۵ عصر اولته عائد سوریه، الجزیره و قبریس آداسنک مختلف شهر لر و حوالیسندن کله بابل دیلنده میخی یازیلرله یازلمش بر صیرا دیپلوماسی و نائقی کشف اولونمشدر.

بو صورتله شویله بر واقعه تبین ایتدی که، بابل دیلی اوزمان قریب آسیاده، قرون وسطاده لاتیجه وعصر حاضرده فرانسجه کبی، دیپلوماسی لسانی اولمشدی. بولسانک اوزمان سیاست مصر حکومتنه تابع محالرده بیله استعمالی دوام ایدیوردی. حتی مصر حکمدارلری بیله اوزمانکی سیاسی مناسبات ومخبرانده بابل لسان ویازیسی قولانیوردی. بو کشفدن سوکرا آرتیق شبه ایدیه مزدی که قدیم شرقک تاریخک کیدیشی ده، آوروپا تاریخک روشی ایچون اولدینی درجه ده، «برملتک دیکری اوزرینه تأثیری وبرویا برقاچ مترقی قومک مدنیتلرینک دها واسع جغرافی ساحلر اوزرینه انتشاریله» تعین ایدیوردی. لکن ویتقله مکتبی بو کشفی، علم ایچین نه درجه شمیر اوله جنی پک بللی اولمایان باشقه برطرزووادیده استعمال ایتکی ده نه یور. . . مختلف قوملرک، ملتک مستقل انکشافلرینی رد و «بابل»ک فائق تأثیرینی تبیین ایله دکن سوکرا، ویتقله وتابعلری، بوندن، بابل مدنیتک ده کرک مصر و کرک دها کری قالمش اولسه لر بیله - دیکر قوملرله تماس تأثیرنده «نظرینی تبدیله مجبور قاله جنی» نتیجه سنی چیقارمادیلر. بالعکس، اونلرجه بابل مدنیتک بوتون خطوطی، قدیم «شرق دنیا کورومی» دیدکلری تصورک، اساسلی اوله رق وضع ایدیش برتک فکرک انکشافی صورتنده تلقی اولونویوردی. بابلیلر طرفندن اورتایه قولوب بوتون قدیم شرق طرفندن قبول ایدیش اولان بو «دنیا کورومی»، منحصرآ، یریوزنده وقوع بولان هرشینک کوی یوزنده ظهوره کلن شیلرک بر عکسندن عبارت اولدینی وانسان جمعیتلری حیاتک سماوی اجرامک حرکتلرینه بمائل بر صورتده تنظیمی لازم کلدیکی فکریدر. بابلیلر طرفندن ایجاد ایدیلوب ده عصرلرجه مدت اوروپاده بیله موفقیتله قولانیلان بوتون او هیئی تفاللر منظومه سی، بوفکر اوزرینه مستنددر. ایشته، بو نظریه یه کوره، یونانیلر زماندنبری اوروپا روحیاتیه شرق قوملرینک روحیاتی آراسنده کی اساسی فرق، بویله بر «دنیا به نظر» له رابطه داردز. اوروپا علمتک فارق بر علامتی کبی کورون استقرائی اصول، شرقه تاممیله یابانچیدر. شرقده بوتون فرضیه لر جزئی واقعه لرک مشاهده سنه مربوط اوله رق وضع ایدیلز؛ بالعکس شرق ذهنیتی، بوتون «دنیا به باقیش» نک نشأت ایش اولدینی عمومی فکری هر خادشه نک ایضاحی ایچین بر آناختار کبی تلقی ایدیه رک بوتون فکر و عمللری اوکا کوره تعین ایلر. قدیم شرق ملتلرینک بوتون حیات وابداعلرینی بابلدن نشأت ایتمه بر فکرله ایضاح ایدرکن، بومکتب پک طبیعی بر صورتده، بوفکرک تشکل ایتدیکی قبل التاریخ دورینی، قدیم شرق مدنیتک اک یوکسک انکشاف وترقی دوره سی دیه صایور، بابلیلردن

ماعددا دېكر قديم شرق اقوامندن هيچ برينك مدينه خدمتلىرى قبول ايتيور . حتى ، بزم اطلاعمره كوره ، بابل تارىخنده ده يالكنز تدرىجى برانكشاف ده كل تدرىجى برانخطاط لوحهسى كوريور ؛ وشيمديكى شرق قوملىرى سادده جه قديم شرقيلرك دوغروندن دوغرويه احضادى كېى تلقى ايديور .

بوصورنده «يكي آثور يا تخيلر مکتبی» نك شرق تارىخنه نظرى ، اساس اعتباريله «شلوسر» واونك پيرولرى اولان تارىخچيلرك نظر لرندن فرقى ده كلدر ؛ بوتون شرق تارىخى اونلر جه اقوامك بوتون اوندن صوكر اكي حياتلىرى « تعين » ايدن تك برسېك نتيجه سيدر كه طبعى اونلرك مرهانكى بر دوره ده كى حياتلرينك خطوطنى تصریح ايتمكه ، يعنى ، تارىخچى يى اصل واقعه لرك تفرعاتى بر صورتده تدقيقى يولنه كيرمك ضرورتندن قورتارمقله تارىخى تكاملك روشنى توضیح ايتمش اولور . اكر شرق قوملرينك « دنيايه نظر » لرى بو قادار بويوك بر بساطت وكليت ايله تميز ايتمش اولسه يدى ، اوزمان ، شرق تارىخنك تدقيقى اوروپانككندن ده پك چوق قولاي اولوردى . شرق حياتنك اك زياده صوك دورلىرى تېبىق ايدن واللرنده ده بويوك بر مقدارده مأخذله مالك اولان مستشرقلر آراسنده همان اك چوغى شو قاعته واصل اولوبور كه : شرقده ده ، اوروپاده اولدينى قادار ، اويله قطعى بر صورتده تام ومنطقى « دنيايه نظر » صاحبي انسانلره پك سه يرك تصادف اولنور ؛ شرقده دين ، محيطك شرائطنى ده كيشديرمك دكل ، بالعكس اوشرائطه كوره تبديل ايتمكه مجبور اولمشدر ؛ ونهايت شرقده دين فكرى نامى آلتنده ، اوروپاده اولدينى كېى حقيقتده اجتماعى صنفلر ، اقتصادى وسياسى منفعتلر سوقيله حصوله كلكش حركتلر واردر .

هر نه قادار قديم شرق تارىخنك تدقيق وتفحصى ايچون الله بولونان « معلومات » پك محدود ايسه ده ، بوصوك زمانلرده بوساحه ده ده بعض تدقيقلر كورولمكه باشلادى كه ، بونلرك غايهسى ، بو آيرى آيرى هر دوره يه عائد اولان « معلومات » ك جمع وتلفيقي طريقى ايله ، قومك حياتى خطوطنك تدرىجى تبدلىنى ايضاح ايتمكدر . بوكې تدقيقلرك ميدانه كليشى ۱۹۰۱ كانون اول و ۱۹۰۲ كانون ثاينسده ، بابل قرالى هامورابى [میلاددن اول ۱۳ نجي عصر] قانونلرى مجلهسى نك كشفيله پك زياده قولايلاشمشدر ؛ زيرا بو مجله نك موضوعاتى ده صوكر اكي دورلرك واثاقيله قارشىلاشديرمغه ، تدقيقچيلر ، بر قومك حقوق نظرلرينك تدرىجى تحووللرىنى ايضاح ايتمك امكانى بولديلر . شهبه سز كه بومساعى وينقله ر ويپولر نيك اثبات اولونماش فرضيله ر يا خود متلرك كيفى بر صورتده تفسيرى طريقه ، قديم شرق حيات

وادبیاتک بوتون خطوطندہ شرق یعنی بابل « دنیا کورومی » نک تأثیرنی آراشدیرمق، وشمیدیہ قادر دیکر قریب آسیا قوملرینک مدنی خدمتاری ذیہ عد اولونان ہرشدیک حقیقتدہ بابلیلر طرفدن میدانہ کتیریلش اولدیغنی تئین ایتمک تجربہ لرندن دہا مشردر . شرق تاریخک اوتہ کی شعبہ لرندہ دہ ، تاریخی تکاملک حقیقی سبیلرینی ایضاح ایچون اوغراشان « اوکجہ ایدیلیمش » نظرلر تامیلہ برطرف ایدیلہ مہ مشدر . باشلیجہ شرق قوملری طرفدن تبعیت ایدیلش اولان دینلر - اسلامیت ، بودیزم ، براہمانیزم وقونفوجیوس تعلیماتی - اوزون برزمان ، بوقوملرک دنیاہ نظرلرینک ، حکومت وجمیت لری تشکیلاتک یکانہ منبعلری دیہ کورولویوردی : بو مختلف قوملرک ماضیلری ، حاللری واستقباللری ہب بو نقطہ نظر دن محاکمہ ایدیلور ؛ اک قدیم مدنی ملترک یاشامش اولدقلری اولکہ لردہ کی مدنیتک انحطاطی سبیلری مسئلہ سنہ ویریلہ جک جواب دہ بونکہ تعین ایدیلور دی . بوسقوطک درجہ لرینی تعین ایچون چوق کرہ « قدیم شرق » ک ، او اولکہ لردہ شیمدی ساکن اولان اہالیہ نسبتہ مدنیتی پک مبالغہ لی برصورتدہ تقدیر ایدیورلر . شرق قوملرینک یازیلی اثرلرینہ کلنجہ یہ قادر ، اوروپالیلر بومدنیتک انقطاعنی تعین ایچون اللرنده انجق صرف مادی ، بالخاصہ معماری صنعتک یادکارلرینہ مالک بولونویوردی ؛ بواعتبار ایلہ مسلمان شرقک ، مصر اہرام ومعبدلریلہ ، بابل ، آثور و قدیم ایران حکمدارلرینک سرایلریلہ مقایسہ اولونہ بیلہ جک ہیچ برشی وجودہ کتیرمہ دیکنی ، وھجرتک ایلک عصر لرندہ کی مسلمان انشاآتک ، بالخاصہ مواد انشائیہ اعتباریلہ ، صوکر اکیلر دن دہا چوق مہم اولدیغنی اثبات ایدہ بیلر لردی .

لکن ، انشاآت خصوصندہ کی تدنی ، عمومی حرثک انحطاطنہ کافی بر علامت صاییلہ ماز ؛ اوروپادہ دہ . صوکر عصرلرک انشاآتی ، قدیم ومتوسط قرنلردہ کی بنالرہ نظراً ، کرک مواد انشائیہ وکرک متانت جہتدن ، بعض استنارلہ ، پک کری قالور ؛ شیمدیکی شہرلردہ ۱۸ عصر و ۱۹ عصر مبادیسندہ یاییلمش اولان بنالر ، یکیلرندن دہا پک چوق کوزل وصاغلایمیر . بناء علیہ احتمال کہ شرقدہ انشا صنعتک ، معماری قنک تدنسی ، اولسہ اولسہ بعض احوالہ ، عمومی حرثک انحطاطی ایلہ دہ کیل ؛ بلکہ ، شمدی اوروپادہ اولدیغنی کبی ، اجتیاجک دیکشمہ سی ، نفوس وابنیہ مقدارینک آرتمہ سی ، ومفرق اشخاص ویا حکومتلرک اللرنده بولونہ بیلن وسائطک آزاناسی ایلہ ایضاح اولونہ بیلیر . مع مافیہ زمانزدہ ، قریب آسیا ویا الجزیرہ ایلہ ایرانک جنوب غربی حوالیسی ، عرب

فاحلرینک بیله کندیسنه نظراً کری قالدقلمی بردرجهده ، اقتصادی رفاهک خرابیسنی کورمه دی ؛ حالبوکه ایرانک شمال شرقی و شمال غربی قسملرینک آنجاق اسلام زماننده مهم برمدنی انکشافه مظهر اولدقلمینه دائر المزده خاطرلی صایلیز دلیلر یعنی متفرق قطعهلرک واردات کتیرمه قابلیتلی حقنده معلوماًمز واردر . ینه بومدیتک انحطاطنی چوق کره اسلامک دینی نصرلیله ، بالخاصه اوچوق مغروف مسلمان توکلی ایله ، وبوکی ، بوتون مسلمان قوملرک شخصی رفاهلرینی آرتیرمق ایچین صرف ایده جکلری مستقل فعالیتله ضربه لر اوران برطاقم اعتقادلر ایله ایضاح ایدیورلر ؛ حالبوکه مسلمان قوملرینک تاریخ وحیاتی اثبات ایدیورکه قدرجیلک — باخصوص قرآن کریمده — هیچ بر زمان حواری «پاولوس»ک رومالیرله کوندردیکی رساله سنده «باب ۹» کی قادار بویوک برقطعیته افاده ایدیلمه مشدر . هیچ بر زمان ، نه مسلمان امرایه ، وزیرلره ، تجار وسائزیه کندی مقصدلرینه واصل اولمق ایچون تدبیرلر آنخادینی ، نه ده مسلمان مورخلرینه حادثاتناک سببی رابطه لرینی تعیینه چالیشمی منع ایتمه مشدر . برچوق خریستیانلر کچی ، مسلمان ده ، توکلده ، یالکز احراز ودفع اولونه مایان ته لکه وفلا کتله فارشی براسنادگاه آزار وبولور . دینک قوتی نه قدر بویوک اولورسه اولسون ، بو بوتون بر قومده دکل ، آنجاق بعض کیمسه لرده ، «حفظ نفس» ساقه لری ایله مربوط احتراصلری محو ایده بیلیر ؛ ودینک قومی حیاته عائد دیگر اجتماعی صفجه لر آراسنده موقعی نه اولورسه اولسون ، او، قومک بویکی ایمانی قبول ایدنجه یه قادار یا شامش اولدیغی شیلری حیاتک بوتون شعباتنده قابل دکل محو ایده منز ؛ تاریخ اثبات ایدیورکه اسلامیت ده ، دینی اعتقادلر ساحه سنده ، اسلامه قادار اولان عنعناته و همجوار تاثیرلره فارشی دورمغه مجبور اولمشدر ؛ بعض مملکتلرده ، مثلاً شرقی تورکستانده المزده کی وثائقله اثبات ایتمک امکائی واردرکه : قبل الاسلام زمانلرده دینی آیینلره «محل» اولان یرلر ، اسلامک اورالرده انتشارندن صوکراده اهمیتلرینی محافظه ایتمشدر ؛ ایشته بومقصدله درکه مسلمان اولیلری حقنده برطاقم خرافه لر — ناصلکه غربی اوروپاده خریستیان شهادسی حقنده ده بویله اولمشدی — ترتیب ایتمشدر ؛ اگر اسلام قوملرینک دینی اعتقادلری ساحه سنده ناصل هرشی اسلامیتک تاثیرله ایضاح اولونه مازسه ، بوقوملرک سیاسی و تاریخی کیدیشلرینه ، اولکی مدنی خدمتلرینه ، و شمدیکی گریلکلرینه ده اسلامک نصیاتنده براناختار بولمق تجربه لری او قدر آز موفقیت قازانه بیلیر . . . آوروپا تاریخنک تدقیق ایچین اولدیغی کچی ، مسلمان دیارلرینک تبعی ایچین ده ، وقوعاتک سببی

رابطه‌لرینی ایضاح ایچون ، آنجاق اولجه ایدینلمه‌مش بر فکرله ، اصل واقعه‌لرک انتقادی مطالعه‌سندن باشقه بریول یوقدر .

بوکونکی زمانده بویوک آنجاق پک آز قسمی قطع ایدیلشدر؛ وایلك منبع‌لرک مهم قسمی ده هیچ کیمسه تدقیق ایدمه‌مشدر . علمک بوشیمدیکی حالده « آسیای قریب » تاریخک اک باشلیجه نقطه‌لری بینه سببی رابطه‌لرله ایضاح اولونمش عد اولونه‌ماز . دین ایله علاقه‌سی اولمایان ، فقط مدینتک انکشافی تأخیر ایدجک صورته تأثیر اجرا ایتمش اولان سبیلر ، بر تدقیق ایله ، درحال کوزه چاربار . . بز بوراده قریب آسیانک ، جغرافی وضعیتی اعتباریله ، غربی اوروپایله قیاس اولونماز درجهده ده‌چوق دفعه‌لر ، باربار قوملرک استیلاسنه معروض اولمه‌سی دولایسیله ، مدنی مساعینک صیق صیق انقطاع بولدیغنی کورپورز . اوروپاده اقوامک مهاجرتی کبی وقایعک ، مونغول استیلاسی‌ده داخل اولدیغنی حالده ، هیچ بری اورالرده « نقدی اقتصاد » دن « عینی اقتصاد »ه ، شهر جمعیتلرینک انکشافندن اراضی بکزاده‌لگی حاکمیتته دونمک صورتیه اوقدر دواملی و تام بر مدنیت انحطاطنه سبب اولامامشسه‌ده ، بوکبی واقعه‌لر « قریب آسیا » حیاتنده برقاچ دفعه‌لر ظهور ایتمشدر . حتی ، بونلر آراسنده منابعک تمامیت ومذولیتنه رغماً چین‌ده داخل اولمق اوزره ، مسلمان اولمایان دیکر شرق اولکه‌لرینک تاریخی ده عینی درجهده ، علمی انتقاد مقتضیانه موافق بر صورتده تدقیق اولونماشلر میاننده عد/ اولنور . فقط بو اولکه‌لرک تاریخنده‌ده ، دینی تعلیماتک تأثیریه برلکده ، دیکر سبیلرک تأثیرلری تدریجاً میدانه چقیور . اکر « بودیزم » تبت وموغولستانک سیاسی واقعاتی انکشافی دوردورمش ایسه ، بو ، دینک نصیاتندن زیاده ، دین ایله مربوط اجتماعی برحاده ایله ، مناسر حیاتنک انکشافیه حاصل اولمشدر که ، اوزمان چین حکومتی سیاسی ملاحظه‌لر دولایسیله بونک موفقیتلری اصل چین‌ده توقیف ایتمش اولدیغنی حالده ، بوراده بالعکس حمایه ایتمشدر . چینک اومعهود ومعروف محافظه‌کارلغی ده « قونفوجیوس »ک تعلیماتندن زیاده ، بومدنی قومک باربار قومشولر آراسنده ودائماً خارجی دشمن لر تهلمکسنه معروض اوله‌رق مجرد بر حالده قالمه‌سی ایله تظاهر ایدر . « اورتا عصرلر » ده یزانس تاریخی ده عینی سبیلر بناء عینی خصوصیتی حائز بولونویوردی .

ایشته عمومیتله شرقیات علمنک موفقیتلری سایه‌سنده ، کیتدکجه ده زیاده وضوحله آکلاشیلیور که شرق تاریخی ده آنجاق ، آروپا تاریخنده اولدیغنی کبی ، علمی اصوللرک تطبیقی طریقله ایضاح اولونه‌بیلیر؛ ومدینتک ترقی وتدنیسی‌ده بالخاصه دیکر مدنی قوملرله

مقايسه نتيجه سنده، ويا، بومدى تلامس سلسله سى ايجنده « شرق » ايله « غرب » آراسنده سبى بر « فاصله » اولدىنى فكرنى تاميله بريانه براقق صورتيله ، توضح ايده بيلير . شوصورتله « بوتون جهان » تاريخنك آ كلاشيلمه سى ايجون شرق تاريخنك تبعى ضرورتى ، ثابت اولور ؛ زيرا بو « جهان تاريخى » نامى آلتنده يالكز اوروپا تاريخنى آ كلامق لازم كلز ؛ اونك ايجوندركه « علم اجتماع » بوكون آرتق تأسيس اولونمش صنايله ماز ؛ چونكه اوشيمدى يه قدر يالكز اوروپا قوملرينه عائد واقعلر اوزرينه استناد ايتمشدر . عمومى جهان تاريخنه و « اجتماعيات » دائر صوك اثرلرده ، شرق تاريخنه عائد واقعلر دنده استفاده ايتك غيرتى فرق ايديليور ؛ ا كر بوتجربه هنوز نادراً صحيح استخراجلر امكان ويريورسه ، بو آنجاق ، ده اوزون برزمان ، - اون دوقوزنجى عصر اوروپا مورخلى طرفدن ميدانه كتيرلش اولان - تاريخى منابع وانتقاديات احتياجلرنى تطمين ايده ميه چك اولان شرق تاريخى علمنك بوكونكى حاليله ايضاح اولونه بيلير .

یونانیلر و شرق - هرودوت - قته سیوس و سائرلری - اسکندرک سفرلری و بونلرک اهمیتی -
رومالیلر دوری - ده کیز تجارتی - بیزانسه جغرافیا علمی .

جغرافی وضعیتلری اعتباریه شرق ایله طانیشه جق ایلك آروپا قومی ، یونانیلر اوله جقدی . فقط شمدی یه قادار، شرق مدنی قوملرینک ، یونان حرثنک تشکلی اوزرینه تأثیری مسئلهسی هنوز تامیله ایضاح اولونه مامشدر . مصر مدنیته یونانیلر دوغر و دن دوغرویه معارفه پیدا ایده بیلیرلردی . ناصل که بو طانیش قنلگ ایزلری کرک عتیقی یادکارلرده و کرک یونانستانک داستانی اثرلنده کورونویور . بابل مدنیته نک ایسه ، شیمدی یه قادار معلوم اولدیغه کوره ، آق ده کیز ساحلرلنده یاشایان قوملر ، بالخاصه فیکه لیلر واسطه سیله کچمش اولدیغی کورولور . ایشته بو فیکه مدنیته حقدنه کی منابعک یوقانی درکه شرقک یونانیلر اوزرینه تأثیری مسئله سنک ایضاحنه اک زیاده مانع تشکیل ایدیور . شیمدی یه قادار اسکی فیکه شهرلرینک محللرلنده ایران حاکمیتی دورندن اولنه عاند نه بر کتابه ، نه ده باشقه بر یادکار بولونه مامشدر . او قادار که فیکه تاریخی اعتباریه آروپا عالملری ، شیمدی یه قادار، ده ایه روغلیلر و میخی یازیلر/ کشف اولونمازدن اول مصر و بابل تاریخی اعتباریه بولونقلری موقعه قالمشدر . شرق مدنیته تأثیری شو واقعه ده اثبات ایدرکه، یونان علمی ، مبدائی، یونان عالمک جغرافی وضعیتی اعتباریه شرق قوملرینک تأثیرینه اک زیاده معروض بر قسمی اولان کوچوک آسیادن آلمشدر .

یونان طبیعاته ، یونان جغرافیاسنه « کوچوک آسیا » شهرلرندن « میلهت » ده میلاددن آتی عصر اول اساس قورولمشدر . معلوم اولدیغی اوزره یونان طبیعته نک موسسی اولان تارس کائنات کندیسندن تشکل ایش اولدیغی ایلك هیولائی کتله یه « صو » نامی ویرمشدی که ، بو ، کرک اینجیل و کرک مصر و بابل « قوزموغونی » سنک روایتلرینه تامیله تقابل ایدیور .

محتملدرکه ایلك یونان علمنک جغرافی تعمیملری - که ارضک، دنیانک ایکی قطعه سنه تقسیم ، آسیا [اصلی آسیا] و آروپا . . و صو کرادن بونلرله برله شدیریش اولان « لیدیا »

که رومالیبرده آفریقادر — شرق دن نشأت ایدیور. بواسمرك منشأی دها «هرودوت» زمانده چوقدن او نودولمش در، حتی او بونلری آتجاق اسطوره وی بر روایت ماهیتده کورویور. اورویا علملری «آسیا» و «آروپا» کله لرینی یونانجه دن (بویله بر تفسیر آتجاق ایکنجی کله ایچین قانلدر) ویاسامی دیلدرن، — زیرا فینک لیلرک ویالیدیا واسطه سیله آثوریلرک تأثیراتی فرض اولونویوردی — ایضاح ایتمه چالیشیورلردی. یونانجه ده «آسیا» کله سنک مشتقاتی بولومایشی ویونانلیر طرفدن بوکا ویریلن اسطورو ایضاح، بوتعیرک اصلی یونانی اولمادیغنه علامت صایله بیلیر. مع ماقیه شیمدی یه قادیار معلوم اولان شرق کتابه لری و شرق قوملرینک یونان تأثیرندن مستقل ادبیات یادکارلرینک هیچ برنده بویله بر «تعیر» بولونه مایور. هر ایکی تعیرده، یونانلیر طرفدن، هر حالده کندی لرینه صوکرادن ویریلن معنارده قوللانیلما یوردی. «آروپا» دها هومرک اشعارنده «پیشه آپولونی» دیه ذکر ایدیلور. ویونانستانک، په لویونه ز شالنده اولان بر قسیمی بوصورتله کرک بویاریم آدادن و کری اوتنه کی آدلردن فرق ایدیلور. میله تده ظهور ایدن، «ایونیک» جغرافیا مکتبی علملری — حتی «تالهس» کشا کردلری «آناقسیماندر» ایلك جغرافیا خریطه سنک تنظیمی استاد ایدیورلر — آسیا و آروپا تعیرلریله آقده کیز وقارا ده کیز طرفدن آریلان قارا پارچه سنی توسیم ایدیورلردی. «هرودوت» جه بیله (۴ مجی کتاب، ۴۵) آدا اوروپادن صایلمایوردی. قاراده کیزه دوکولن نهرلردن، بعض جغرافیون، فاسیس (ریون) نهرینی، بعضیلری ده تانائیس (دون) نهرینی آسیایله آروپا آراسنده حدود طانیورلردی. قاراده کیز و آزاق ده کیزی حوضه سنک شرقنده کی حوالی بی یونانلیر پک آز بیلدکلری ایچین، دنیانک قطعه لرینی بورادن تعیین ایتدیله. دها پولویوس (۳ مجی کتاب، ۳۷) اوروپای «آسیایله افریقانک شالنده واقع و هر ایکی سنک اوزونلغجه شرقدن غربه دوغرو اوزانان برقطه» دیه تصور ایدیوردی.

«ایونیالی» جغرافیونک اثرلری بزه قادیار واصل اولمادی. بزبونلرک مساعیسی حقتده کی معلوماتی باشلیجه «هرودوت» مدیونز؛ از جمله هرودوتده (بشجی کتاب، ۴۹) «اوزرنده بوتون قارالرک، بوتون ده کیزلرک و ایرماقلرک جوارلری ترسیم اولونمش اولان باقیر برلوحه حقتده» کی روایت قالمشدر. بولوحه اوزرنده میله تلی «آریستاغور»، تزدینه ایرانیلره قارشی امداد کوندردیکی اسپارناقرالی «قله ثومون» (۴۹۹-۵۰۰ سنه سی قیشنده) ایران حکمدارینک پایتخته کیدن یوللری کوستریوردی. هرودوتده سکیث لرو اولنلرک

شمالندہ یا شاہان قبیلہ ہر حقندہ پر و قونہ سلی « آریستہ » نک (میلاد دن اول ۷ مئی عصر) اثرندن
استفادہ ایتشدہر . میہت طرفدن قارادہ کیزک شمالندہ تأسیس اولونمش اولان قولونیلر
ہر حالہ یونانلیلری قارا دہ کیز قبیلہ لرنندہ کی کوچہ لہرہ تقریب ایدہ جک ، واونلردہ ، دیگر
کوچہ قوملر حقندہ کی معلوماتی بونلردن آلہ جقلردی . آریستہ نک تصویرینہ کورہ ،
اورویانک قارا دہ کیز شمالندہ کی قسمی بر قاق قوم طرفدن اشغال اولونمش بولونویوردی .
بناء علیہ دائماً شمالدن جنوبہ دوغرو بر قومک دیگرینہ تسلطی وقوع بولویور و بونلر
بعضاً اقوامک مهاجر تلیرنہ سبب اولویوردی . آجباق الک شمالدہ بحر محیط قینلرنندہ
صلح پرور بر قوم یا شاہیوری ؛ بونلر نہ او مهاجر لہرہ ، نندہ مهاجر تلیرہ اشتراک ایتہین
اقصای شمالیلردی . ہر برینک جنوبدہ کی قومشوسنی صیقشیدر مہ سی صورتیلہ اولان
بو آقینلرنندہ ، آریستہ کندی زمانندہ وقوع بولمش اولان (والجزیرہ ، کوچوک
آسیا آثوری کتابلرنندہ ذکر ایدیلن) کیمیہری قومنک استیلاسنی دہ ایضاح
ایدیور . پک آشکاردرکہ ، آریستہ دہا اوزماندن ، اورتا آسیا و شرقی اورویا کوچہ لرنینک
دہا صوکر کی تاریخلرنی تعیین ایدن وستہ پلرہ جوار اولان مدنی مملکتلرک طالعی اوزریندہ
مہم تأثیر لری اولان بو حرکت و آقینلری فرق ایدہ بیلمشدی . شوقادارکہ بو حرکتلر
شمالدن جنوبہ دہ کیل ، حقیقتدہ شرقدن غربہ متوجہ براستقامتدہ ایدی . اگر بو جہتدن
آریستہ نک بر خطا ایتمش اولدیغنی فرض ایدر و بوبادہ کی بیاناتی ، صایدیغنی قوملرک
شرقدن غربہ دوغرو برسلسلہ داخلندہ ساکن اولمقدہ بولونداق لری صورتیلہ تصحیح
ایدرسہک ، اقصای شمالیلر حقندہ کی افسانہوی روایتی دہ چینیلر حقندہ ، غربی آسیادہ
ظہور ایتمش اولان الک اسکی بر خبر اولمق اوزرہ طائیمقدہ کچک مہیز . ہر حالہ بوروایت
یونانلیلر نزدندہ پک آزر زماندہ اوقدر خیالی بر صفت کسب ایتدی کہ ہر ودوت بیلہ بو
اقصای شمالیلرک موجودیتلرندن شبہ ایدیوردی ؛ بوکا باقینجہ بز آرتیق بو غدای
باشاقلریلہ صاریلمش اولان و کویا اینہ ربورہ آلیلر اولک لرندن آدریاتیک دہ کیزینہ قاداز
کیدن ، ویولہ ہر ملت طرفدن قومشولرینہ نقل ایدیلن حقندہ کی حکایہ سندن بر نتیجہ
چیقارمق حقنہ مالک اولمادیغمز کی ، ینہ اونک دہ لوس آداسندہ ایہ ربورہ آلیلرک
اقامت لری حقندہ کی حکایہ سنندہ براہمیت ویرہ مہیز .

کوچوک آسیادہ « ہالیقارناس » شہرندن نشأت ایتمش اولان ہرودوت اولجہ ذکر
ایتمش اولدیغمز اثرندہ ، یالکز تاریخی دکل ، عینی زماندہ جغرافی ؛ و قسماً سلفلرنینک

میساعیسندن آئینمہ ، قسماًدہ شخصی مشاہدہ واستطلاعبر صورتیہ طوبلانمہ واسع
 مقیاسدہ مواد جمع ایتمشدر. بالذات، ہانکی اولکھلری زیارت ایتمش اولدینی جہتی اوقادار
 واضح دہ کیلدر ؛ ہر حالہ مصر و آق دہ کیز ایلہ قارادہ کیز ساحلر نندہ کی برچوق یرلردہ ،
 بونلر آراسندہ جنوبی روسیانک یونان شہرلر نندہ بولونمشدر . آسیانک داخلی مواقعدن
 «بابل» دہ بولونمشدر ؛ مع مافیہ بورادن «سوس» ہ کیدن یول، کورونشہ کورہ ، آنجاق
 کندیسنہ روایتلر واسطہ سیلہ معلوم ایدی . شرق دیلر نندن، کندنجہ ویا کندیلر نندن معلومات
 آلمش اولدینی اشخاصجہ ، جنوبی روسیا سکیترینک لسانی پک معلوم ایدی ؛ لکن مصر لیلرلہ ،
 سامیلرلہ وایرانیلرلہ مناسبتہ کیریشدیکی زمان آنجاق ترجمانلر واسطہ سیلہ آکلاشیوردی ،
 کہ بونلر بعضاً کندیسنی «خطا» یہ دوشورویورلردی . ایران حکومت مطلقہ سنی تشکیل
 ایدن مملکت وقوملردن چوغنی یالکز آدلریلہ بیللیوردی... و بابل ایلہ «سوس» ک شرقدہ
 واقع ساحلرک جغرافی موقعاتر حقیقندہ پک مہم برتصوری واردی . اورادہ کی اہالینک
 معیشتلرینہ دائر اولق اوزرہ یالکیز «سرخس» ک سفرینہ اشتراک ایتمش اولان
 قوملرکیافت و سلاحلرینہ عائد معلوماتی تبلیغ ایدہ بیلمشدی . کندیسنک لیران ولایتلری
 نفوس وویرکی خصوصاتہ عائد الہ ایتدیکی یازیلرک، حقیقندہ ، ایرانک اوزمانکی اداری
 ومالی تشکیلاتنہ نہرچہ یہ قادر موافق اولدینی سویلہ مک کوجدر ؛ ترجمانلر واسطہ سیلہ
 بیلہ اولسہ ، ینہ رسمی اوراق ووثائقدن کندیسنی استفادہ ایدہ مزیدی . ایرانک اک شرق
 ولایتی اولان ہندستان ایسہ ، ہرودوتک آرایوب صورہ رق الہ ایدہ بیلدیکی معلومات ساحہ سنک
 صوک نقطہ سی ایدی . ہرودوت بیللیوردی کہ ہندیلر نفوس اعتباریلہ بوتون دیگر ملتلردن
 اوستون ایدیلر ؛ ہندستان دیہ یالکز ایندوس حوضہ سنی نظرہ آلمش اولسہ بیلہ ، بو
 حوضہ نک شرقدہ کائن قوملو ستہ پلر، تصورنجہ، مسکون عالمک متہاسی، اقصاسی ایدی .
 بحر محیط ہندی ، عجم کورفزی وشاب دہ کیزی حقیقندہ کی معلوماتی صوک درجہ مہم
 ایدی . بویلہ اولق ایلہ برابر مصر حکمداری نہضو (میلاددن اول ۶۱۰ - ۵۹۴) نک
 امری اوزرینہ فیکہ لیلر طرفندن اجرا اولونان بحری سفرلرہ کورہ ، بیللیوردی کہ ،
 آفریقا، صوکرادن یونان جغرافی اربانک فرض ایتدکلری کی، ہر طرفندن صو ایلہ محاط
 بولونویوردی وجوبی آفریقا برقارا پارچہ سنک امتدادیلہ شرقی آسیاہ مربوط ایدی . شمال
 شرقیدہ ہرودوتک صحیح معلوماتنک اقصاسی خزر دہ کیزی ایدی . ینہ کندیسنہ معلوم
 ایدی کہ بو دہ کیزک شرقدہ انکین پروادی اوزانیور و بوندہ «ماساوت» لر یاشایوردی .

لکن عین زمانده «کیخسرو» ی ماساژوت لراوزرینه اولان سفرنده «آراقسن» اوزرندن کچیریوردی که، بونهرینه کندی روایتنه کوره، غرب طرفدن ده کیزه دوکولویوردی. بوجهت نظره آلتازسه، هرودتک خزرده کیزی حقدنه کی معلوماتی ده سوکرا کی جغرافیونک معلومانندن بونوک برصحت و قطعیتله آریلیور. هرودوت خزرده کیزی نک هر طرفدن قارا ایله قوشادیلش اولدیغنی بلیوردی؛ حالبوکه سوکرازی، میلاددن اوچ عصر اولندن ایکی عصر اولته قدار بوراسی شمالی بحر محیطک بر کورفری عد اولونویوردی. سوکرا یینه کندیسی خزرده کیزینک طولنی بس بللی که شمالن جنوبه — ۱۵ کونک و عرضی ده ۷ کونک بحری بر سفر مسافه سی قدار طولویوردی؛ بو ایکنجی حالده، آشکار بر صورتده کورولویورکه، جنوب شرقی ساحلرینک بر نقطه سندن شمال غربی نقطه لرندن برینه اولان مسافه یی نظره آلیور. ناصل که عرب جغرافیاجیسی «اصطخری» ده خزرده کیزینک مازندران ساحلندن دربنده قدار «عرضاً» بر هفته لق بر یول طوتدیغنی سویله یوردی.

اوندن سوکرا شرق حقدنه یازی یازمش اولان محرر، قته سیوس (میلاددن ۵ - ۴ عصر اول) هرودوت دن دها مساعد شرائط داخنده بولوندی. زیرا هم شرقده یاشایور، ایران لسانه آشنا بولونویور؛ هم ده شرق قوملرینک حیات شرطلرینی اولدجه بلیوردی. رسمی موقعی دولایسیله [چونکه ایکنجی اردشیر نزدنده خصوصی طیب ایدی] بوتون منابعه وصول کندی ایچین قابلدی. بونکله برابر بزه پارچه پارچه ایریشمش اولان اثرلری هرودوتکی قدار اهمیتی حائر دکلدر؛ هرودوتک روایتلرنده آنجاق اختیاری اولمایان بر طاقم خطالرتین اولونه بیلیر؛ لکن «فته سیوس» حوق کره قارلرینی بیله بیله یا کلیشلقره سوق ایدر. هرودوتک روایتلرینی اساسندن دیکشیزرکن و یا قدیم زمانه عائد وقوعاتی کندی زماننده کی وقعه لره بکزمه تهرک یازارکن، ایران کسراسنک کتبخانه سنده کی کتابلردن استفاده ایتدیکنی تأمین ایدیور. قته سیوسک جغرافی محیط نظری، هرودوتککندن دها واسعدی؛ هندستانی ایجه بلیوردی؛ لکن بوکا عائد سوزلرنده ده اساطیری بر طاقم معلومانندن باشقه برشی بیلدیرمیور. قته سیوسک آثوریلر، مه دیالیر، ایرانلر تاریخته عائد روایتلری، اساساً تاریخی بر اهمیتی حائر اولماقله برابر، بزم ایچون افسانه وی بر قیمت عرض ایدر. قته سیوسک ذاتی فکرلری و بعض تعدیللری یاننده، شرقدن نشأت ایتمه بر طاقم افسانه لره انعکاسلری قاله بیلیمشدر. بو افسانه لره، بالخاصه ایران اولکه سنک شمال شرقی قسمنده دوزولویوردی که، بونی، بوتون روایتلرک اورتا آسیا قوملرینه،

باقتریالیہر وسکیت لہنہ اولان آجیق تمایی اثبات ایدر . قہسیوسك اثرلری كرك يونان تاریخ نویسلکی وكرک يونانیلرک جغرافی تصورلری اوزرینہ وبوصیرادہ طبعی یونان علومنک اشلی ممثلی اولان «آریسطو» نك نظرلری اوزرینہ بویوک برتأثیر اجرا ایتدی . قہسیوسك اثرلرندن بعض پارچہلر «دیودوروس» و «نیقولائوس داماسکینوس» ك تألیفلرندہ ویزانس بطریق « فوتیوس » ك کتبخانہسندہ محافظہ ایدیاہ بیلمشدر .

قہسیوسك معاصر ی اولان قہسہ نوفونیمیس کوچوک « کبخسرو» ایله برلکدہ قارداشی اردشیر (میلاددن اول ۴۰۱) ه قارشی حرب ایتمک اوزره « کوچوک آسیا » دن بابله کلن ۱۰۰۰۰ اجرتلی عسکرک مشهور رجعتلری زمانندہ یونانیلرک باش قوماندانی ایدی . « کبخسرو» ك وفاتندن سوکرا یونانیلر ایران ساتراپلرینک ولایتلری ومستقل داغلی قوملرک مملکتلری آراسندن سلاحلریله کندیلرینہ یول آچهرق قارادہ کیز قیلرینہ دوغور رجعت ایتدیلر . « قہسہ نوفونیمیس» ك (آنا واسیس) آدلی بو اثرندہ کوچوک آسیادن بابله وبابلدن کردستان وارمنستان طریقیله طرزونہ کچیش صیراسندہ راست کلدکری مملکتلره ، شہرلره واهالینک حیاتنه عائد معلومات واردر .

ماکدونیالی اسکندر ك سفیرلری (میلاددن اوکجه ۳۳۴ - ۳۲۶) یونانیلرک رؤیت دابرہلرینی پک مهم بر صورتدہ کینیشله تمشدر . یونانده کی علوم اربابی شرق اولکهلرینی ، دینیله بیلیرک، اش مساعد شرائط داخلندہ تدقیق وتبع ایتمک امکانشی بولدیلر . اسکی زماننک اش بویوک علمی اولان آریسطونک شا کردی اسکندر ، عالمرک اهمیتنی تاممیلہ تقدیر ایدیوردی . بناء علیه فاتحک سفر وظفرلرینی یازمغه مجبور اولان بر مورخلر هئیشله برلکدہ ، اردوسندہ ، کزدکری یرلرک جغرافی او طبعیاتنه عائد مواد طوبلامق اوزره برده عالمر هئیتی بولونویوردی . اسکندر سلطنتنک انقراضندن سوکرا یونانیلر مصر وقرب آسیادہ حاکم ملت قالدیلر ؛ سوریه واجزیرهده سلطنت سورن سهله فکید خانداننک نفوذ واقتداری بر زمان سپردیا و ایندوسه قدر یا بیلوردی . حتی سهله فکیدلرک پارتلر طرفندن صیقیشدیر یلوب اولکی ایران کسرالغنک اش شرقی حدودینہ قادار سورولدکری زمانده بیلہ ، بر مدت ، کینش بر ساحه اشغال ایدن یونان - باقتریا سلطنتی دوام ایتمشدر . نتیجهده تأکد ایتدی که باقتریا حکمدارلری اسکندر دن دها زیادہ ملتلری رام ایتمشدر . حتی پارتلر بیلہ ، سهله فکیدلرله اولان محاربهلر نظرده آلمانزسه ، یونانیلرہ خصم ده کلدیلر : پارالرنده یونانجه یازیلر اولدینگی کچی عنوانلری آراسندهده « قیلهلن = یونان دوستی » سوزینہ تصادف اولونویور .

یونکہ برابر، ماکدونیاالی اسکندرک فتوحاتی ویونانیلرک آسیادہ کی حکمدارلغی، عالملر ایچون، بکله ندیکی قادار مهم بر نتیجہ ویرمہدی . اسکندرہ رفاقت ایدن مورخلر ہیئنہ رغماً، بز بوسفرلرہ دائر اعتمادہ شایان بر تاریخ بولہ مایورز . عینی صورتہ، برابر کیدن عالملرہ رغماً، اوزمانکی یونان آثارندہ، کچلمش اولان یرلرہ دائرہ ودوت ویاقسہ نوفوندینسک تصویرلریہ مقایسہ اولونہ جق برشی بولامایورز . اسکندرک مورخلری افادہ لریسک محنتدن زیادہ قهرمانلریسک شان وشوکتی قایغوسندہ ایدیلر . حتی الک موثوق وقعہ نویسلردن تزلزلہ لرئوس و آریستورلوس بیلہ (کہ صوکرالری میلادک ایکنجی عصرندہ آریانوس بولردن استفادہ ایتشدر) چوق کرہ انسانہ شہہ ویرر . . حتی یونانیلر بیلہ اسکندرک یولداشلری طرفدن ایدیلن بوروایتلردہ ، اسکندر طرفدن زیارت ایدیلش اولان بوتون مملکتلر واونک یامیش اولدینی بوتون اجرا آئندہ آلہلر وقهرمانلر حقندہ کی افسانہ لری آکدیران چیزکیلری بولوق غیرتی فرق ایدیورلردی . آکلاشیلدیغہ کورہ ، بالذات اسکندر بوغیرتہ قارشی برشی یامامشدر . لیبا چولندہ کی کاهن آمونہ ویادون نہری ایلہ قارلیشان سیردریا سفرندہ ، قہسیوسک قهرمانلرینی بیلہرک تقلیددن باشقہ برشی ایلہ ایضاح اولونہ ماز . . اسکندر دن صوکرایونانیلرک کوچوک آسیادہ کی تاریخلرینہ دائرہ معلوماًمز او قاداردر . یونان - باقتریا سلطنتک بر عصرلق موجودیتنہ رغماً یونان منبعلری بزہ نہ باقتیر (شیمدیکی بلخ) شہرینک ، نەدہ حکمدارلق اولککلری میانہ داخل اولان شہرلرک تصویرکی او اولککلرک تاریخنہ عائد جزئی معلومات بیلہ ویرمیور .

اسکندرک سفرلریہ علاقہ دار اولان علمی تشبثلردہدہ « هندستاندن قریب آسیایہ دہ کیز یولی » وی « خزر دکرینک شمال دریا سیلہ برلشمہ سی » مسئلہ سی کی، دہا ہرودوت زمانندہ خل ایدلمش صاییلہ بیلن مسائلک حلی هدف اتحاد ایدلدی . ایلک مسئلہ نک حلی ایچین بالذات اسکندر نہ آرموس قومانداسندہ هندستاندن فرات آغزینہ بردونما کوندردی . بوجہری سفرک نہ آرخوس طرفدن قلہہ آلینمش تصویرکی ، بزہ آریانوسک هندستان حقندہ کی اثری واسطہ سیلہ واصل اولمش واوندن صوکرایونان دریا سی ساحلرینک وعجم کورفرینک تصویرکی ایچین یونان آثارندہ ایلک منبع تشکیل ایتشدر . خزر دہ کیزینی تدقیق ایتک ینتی اسکندر فعلہ چیقارمغہ موفق اولہ مادی . برنجی «سہلہ فقوس نیقاتور» بووظیفہ یی پاروقلوس ہ تودیع ایتدی کہ ، ہونک سفری میلاددن اوکجہ ۲۸۵ - ۲۸۲ سنہ لرینہ عائددر . محقق کہ ، خزر دہ کیزینک یالکز جنوب ساحلی زیارت ایتمش اولان

«پاٲروقلوس» بونك شمال طرفدن بحر محیط ایله برله شدییکی قعاتنی حاصل ایتدی . ایشته اونك بوفکری ، رومالیر زمانه قدر یونان آئارنده حکم سورمکده دوام ایتدی . ینه غائر وادیسنده سلطنت سورن هندستان حکمداری ساندر اوقوتا (ساندر اغوبتا) ینه سفیر کیتمش اولان مرغاسه نیسی ك بحری سفری ده ینه او سه له فقوس ك زمانده در . بوسفر ك ، ینه «آر یانوس» ك اثر یله بزه واصل اولان تصویر ی ، یونان آئارنده هندستانه عائد جزئی معلومات اولمق اوزره یالکز بونده قالشدر .

ینه بوسفر لر ، عینی صورته ، شرق لسان ، ادبیات و تاریخ لر ینه عائد معلوماتك انتشار ینه ده اوقادار آرتا ئیر ایتمشدر . شرق ایله اولان صیقی تماس و قرینت لر ینه رغماً ، یونانلیر بر «شرقیات» علمی وجوده کتیره مه دیلر . بزه شیمدی یه قادار شرق منابعدن استفاده اولونه رق یازیلش برتک یونان تألیفی واصل اولما مشدر . یالکز بویله بر اترك موجودیتی حقیقه بر خبر وار که اوده پلینیوس ك هر میبیوس حقیقه کی سوزیدر . کویا بو ذات او چنی «پتوله مه ئوس نه فخر ینه یئس» ك (میلاددن اوکجه ۲۴۷ - ۲۲۲) معاصر ی اولوب ایران دینی کتاب لر نی اصلندن تتبع ایتش وایکی میلیون بیتك مندرجاتی شرح و تفصیل ایله مشدر . ایران دستانه عائد ، یونان آئارنده برتک پارچه یه راست کلیر که اوده ما کیدونیالی اسکندر ك اوطه جی باشینی می ربیلی لی ضاریسی ك بروایتی در . بونده ایران داستانی دورندن ، میلادك ۱۱ نجی عصر نده فردوسی نك «شاهنامه» عنوانی بویوك دستانده طویلا ئمش اولان منقبه لر دن بر ینه دائر ا ك اسکی بر قصیده واردر . شرق تاریخته عائد محلی منبع لر یونانلیر اچین ، شرق علم اربابندن ایکی کیشی طرفدن ویریلشدر . بری بابلی راهب بر روس در که برنجی آرمیو فوس سوتیر (میلاددن اوکجه ۲۸۰ - ۲۶۳) دیکری مصرلی راهب مانه ئونوس در که ایکنجی پتولمئوس فیلادفه فوس (میلاددن اوکجه ۲۸۴ - ۲۴۷) یه مخصوصدر . بوایکی تألیف بزه آنجاق دها صو کرا کی تذکار لر و تلفیق لر واسطه سیله معلوم اوله بیلمشدر . تاریخی نقللر مصرده بابلدن دها ای محافظه ایدیلوردی . «به روس» آنجاق میلاددن اوکجه ۸ نجی عصر دن صو کرا کی معلوماته دسترس اوله بیلمشدی . حالبوکه «مانه ئون» ك اسکی زمانلردن بری مصرده سلطنت سورن خاندانلری برر برر صایه بیلیوردی . بوایکی مؤلفك اثر لر ینه اوروا علمنجه پك یوکسك بر قیمت ویریلوردی . میخی ورمزی یازیلر ك کشفی ده بونلر ك تبلیغاتی تمامیه تأکید ایتدی .

شیمدی یه قادار مصریات علمی ، مانه ئون طرفدن ویریلن سلاله لر ایله حرکت ایدیور . لکن

قىدىم زىمان ئىلمى «بەروس» ۋە «مانەئون» كى اثرلىرى ھېچ بىر تائىر كوستىمىدىلەر. دىيودورۇش ۋە رومى دورىنىڭ مۇئەللىملىرى، بەروس كى اثرىنىڭ موجودىتە رىغما، ھالا آثورىا ۋە بابىل تارىخلىرىنى قەسىوس كى نظىرىلە كورمىكە دوام ايدىيورلردى .

اسكندردن سو كرا بوتون يونان عالمىك مەركىزىي مەسردە كى اسكندرىيە شەھرى تىشكىل ايدىيوردى : زىرا اسكندرك سىفرلىرى ساپەسندە طوبلاش اولان جىغرافىي، طىببى، تارىخىي مواد بالخاصە بورادە بىر منظومە ھالە كىتەپلە بىلمىشى . اسكندرىيە عالملىرىنىڭ جىغرافىيە سىستەملىرىنىڭ ارسطونىڭ شا كوردى دىكە آرھوس اياھ مىلاددىن او كچە او چىقى عىسردە ياشاش اولان رىرا قومىسى سىستەمى مەرو فدر .

اسيا قەسەنى غەربدىن شەرقە دوغرو بوبلو بونچە فاصلەسىز بىر صورتدە اىكى يە اىران داغلىر سىلسىلەسى ھىقندە ، غەرب عالملىرى طرفىدىن دە مۇھافىزە ايدىلە كىلىش اولان فرضىيە بو «دىكە آرھوس» كدر . اسكندرىيە عالملىرىنىڭ نظىرىلەرى بىزە باشلىچە ، دھا رومالىلر كى ھاكىمىي زىماندە ، بالخاصە مىلاد كى بىرىنچى عىسردە يازى يازمىش اولان «سترابون» كى «جىغرافىيە» سى ، مىلاد كى ۷۹ نىچى سەسندە وفات ايدىن بىلەن سى كى «تارىخىي طىببى» سى ، ۋە مىلاد كى اىككىنچى عىسردە پتولەمەئوس كى «جىغرافىيە» اياھ مەلوم اولە بىلمىشدر . پتولەمەئوس (بطلمىوس) كى ھىيى ۋە جىغرافىيە سىستەمى ، علمىك بوشەلەرنىدە قىدىم علمىك سو ك سوزى ايدى ؛ دھا اون دىنچى عىسردە اوروپا دارالقوللىرى علوم اربابى ، ھەھانكى بىر ھوالىنىڭ تىصورىي ۋە يا خرىطەسنىڭ تىسىمى خىصوصىدە پتولەمەئوس كى نفوذى دائىرىسىدىن دىشارى چىققى اىچون پاپىلان ھە تىشەي ، ھتى بو كى تىصورىلر خرىطەيى ياپان آدمىك بوبادە كى ذاتى مۇشاددەلەرنە استناد ايتىكى احوالە بىلە ، اھام ايدىيورلردى .

اوروپالىلر كى شەرق اياھ مۇناسىبەتلىرى تارىخىدە رومالىلر دورى بوبوك بىر اھمىيىت ھائىدر . يونان دىيارلىرىنىڭ رومى مەدىنى ھاكىمىي آلتە كىرەسەي ۋە يونان - رومى ھرىنىڭ غەربى اوروپايە يايىلمەسى ، شەرق ھىقندە يونان - رومى عالمى ، ۋە يا عومومىتە اوروپايە قارشى ، اىرى بىر موجودىتى اولان بىر مەفھوم وجودە كىتەردى . «شەرق» ۋە «شەرقىي» كەلەلرنىڭ بومۇناسىنە ايلك او كچە رومالى مۇئەللىملىرى ، مىلا تروئوس پومپەئوس دە «رەس اورىانتالەس» ۋە تاسىتوس كى جىرمانىياسندە (ص ۳۷) «اورىيەنس» رەس تىكلىورز . لىكن شەرق ھىقندە رومالىلر اندە بولونە بىلەن واقەھوى مواد يونانىلر دە كىدن پىك آز فرقىل ايدى . رومالىلر كى شەرقدە اولان مۇھارەلەرنىڭ يالكنز «پومپەئوس» كى قارادە كىز ۋە خىزىر دىكىزى ھوالىسى آرەسندە قاققاس سىلسىلەسە قادار

اولان سفرلری درکه جغرافیا ایچون یکی بر طاقیم مواد تشکیل ایده بیلمشدر . لکن بو سفرده خزر ده کیزی و جوارنده کی مملکتلره عائد صحیح بر فکر اعطا ایده مدی . «سترابون» ایله «پلینوس» حالا خزر ده کیزی، شمالی دریانک بر کوریزی کی تصویر ایدیورلردی . بو خطا پتوله مه ئوس طرفدن — آ کلاسیلان ده کیزک شمال طرفنده کی تجارت یولی حقنده دسترس اولدینی معلوماته مستنداً — تصحیح ایلمشدی . «وولغا» ایلك دفعه اولمق اوزره پتوله مه ئوس ك اثرنده فینجه نامی اولان «را» نامی آلتنده ذکر اولونویور . لکن پتوله مه ئوس ده، ام دریا و سیر دریانک خزر دکیزینه دوکولدیکی و خزر دکیزندن هندستانه قدر سیر و سفره قابیلی بر صویولی بولوندینی حقنده اسکی یونان مورخلرینک یا کشلقلرینه اشتراك ایدیور . «باقتریا» نك موقعی و بونك شمالنده واقع «سوغد یانا» حقنده و بویاکی قطعه نك شهرلرینه عائد پتوله مه ئوس ك تصورلری ایسه سترابون ك تصورلرندن ده اآز صریح ایدی .

روما ایمپراطورلغنك شرق اولکلری اهاالینی لسان و حرث اعتباریله یونانی قالدیلر . روما، بو اولکلر اهاالینه کندی آدینی اضافه ایده بیلدی ایسه ده بونلری غربی آوروپا و شمالی آفریقا اهاالینی کی لاتین دیلی تابعیتی آلتنه آلامادی . یونانیلرک شرقده اك اولکی اسملری اولان «ایونیالیلر» کلهسی کیت کیده «روملر» کلهسی طرفدن سوروله رك آتیدی . بو تعییر یونانیلر طرفندن ده قبول ایدیله رك، ییزانس اثرلرنده «ههله نلر» تعییرینک قوللانیماسنه و یونانستان ك تورك حاکمیتدن قور تولوشندن صوکر ا بو تعییرک رسماً وضع ایلمش اولمه سنه رخمآ، «روم» دییه زمانمزه قادار قالمشدر . لکن «روم» لرك دیلبری یونانجه قالدی . روما، یونان حرثنك فائقیتی دولایسیله یونان ادبیات و علمنه، بوجه دن اولارق طبیعی جغرافیاسنه ده برتأثیر اجرا ایده مدی . لاتین دیلنده اوله رق، «یغیلمش» اولان بریجک اثر، «پلینوس» ك اثری، یونانیلر طرفدن طویلانمش موا دن مر کبدر . فقط بونده کی واقعه لرك بسط و تمهیدنده کی سخت درجه سی سترابون و پتوله مه ئوس ك اثرلرینه نظراً پك کری قالیر . مع مافیه جغرافیایه عائد مساعی اوزرینه روما حکومتك احتیاجلری درحال تأثیرینی کوستردی . نته کیم پارت لرله اولان محاربه لرده پارت اولکلر سندن کین عسکری و تجاری یوللر حقنده معلومات آلمق روما حکومتی ایچون پك مهم برشی ایدی . بو سفرک مفصل روزنامه سی بزه (میلاد زمانلرنده) هارا کسلی «ایزیدوروس» طرفندن تألیف ایدیلمش اولوب فرات قیلرندن آراخوسیا ده کی

اسكىندرىيە (شىمىدىكى قەدھار) ۋە قادار دوام ايتىمىشدر . بۇكى اثرلرە عاىد دىكر بربادكار اولق اوزرەدە، مىلادك ايكىنجى عصر نەدە تىظىم ايدىلىش برخرىطە اولوب، «تابولا پەوتىفەريانا» (پەقتىفر لوحەسى) نامىلە معروفدر زىرا خرىطە نە قادار ۶ نجى عصر عالملىرىدن «تسەليوس» طرفىدن كىشف اولومىش ايسەدە، سوكرەدن كىدىسە تسىلىم ايدىلىش اولان «پەتسىر» ك نامى طاشىمقىدەدر .

«ايزىدور» ك روزنامەسىلە بومعرف لوحە ، بوباندە بزە وصل اولە بىلمىش اولان يكانە ايلك منبعلىردر . بالخاصە بولوحە برائر تلفىق ماھىتى حائز اولوب مختلف دورلرە عاىد بعض معلوماتى دە جامع بولونويور . قالان دىكر قارا تجارت يوللىرى ختەندەكى معلومات دە، بزە آنجاق پتولەمەئوس ك تاليفاتىلە واصل اولايلىمىشدر .

آكلاشيلان، او زمان يونانلىلر، غربى آسيان پارتلر مملكتتە پك نادرا كىدىيورلردى ؛ اورتا آسيان چىقان تجارت يوللىرى پارتلر اندە قالىوردى ؛ حتى مىلادك ايكىنجى عصرى سوكلرنە ، اورتا آسيادە چىن سفارت هئىتلىرىنك كورونمەسندن سوكرە، اورتا آسيائە چىن آراسندە دوغروند دوغروپە تجارى مناسبتلر باشلادىقنى زمان ، پارتلر «اقصاى شرق» ايلە «روما ايمپراطورلىقى» آراسندەكى تجارت مناسبتلىرى اىچون ميانە جىلك ايدىيورلردى .

«اقصاى شرق» دن نشأت ايدوب دە غەربە اخراج اولونان باشلىجە متاع ايلك ايدى كە، بو، روماللىلر نردندە «سەرىقوم» نامىلە معروف ايدى . ايلك اعمالاتىلە اوغراشان قومەدە «سەرس» دىرلردى . ايلك اىچون ، بۇكونكى پكىن تافظنە كورە ، قوللانيلان چىنجە كلە «سى» در . بز بۇكلەنك اسكى تلفظنى آنجاق وقتىلە چىنلىردن ايلك آلمش اولان شرق قوملىرىنك وىردكلرى آدلر — مثلاً قوراللىردە «سىر»، موغوللردە «سىركەك» ، مانچولردە «سىرغە» — دن كىشف ايدە بىلىرىز . موغول وماچو وكذا اسلاو كلەلرنە غەربە سىسلىرىنك بولونوشى — اسلاو جەدە «شىونلق» كلەسنى شرقىدن يونانلىلرلە برابر دوغروند دوغرىيە آلىنىش عدايدىرلر — لسانياتىجىلرى شوپىكرە سوق ايتدى كە، بو «سەرىقوم» كلەسى «سەرس» كلەسندن نشأت ايتىش اولمايوب ايلك مقابلى اولەرق قوللانيلان هرھانكى بر شرق لساننە عاىد بر كلەدن كلير . يالكلر بۇكلەنك سوكنى يونان ولاتىن صىنت لاققەلرینە تقرب ايدەرك «سەرس» قومنىك آدىنى بو صورتە تشكىل ايتدىلر . «سەرس» لر اسمنە دھا اوغوست زمانىك آثارندە تصادف اولونور ؛ شو قادار واركە، اودوزر مؤفلرلىنك

قونوشوب قونشما دینی حقدہ الہہ بر اثبات اولمادیغنه ، وشرق جغرافی اثر لرنده آق صو
تعبیرینه اون دردنجی عصر دن دها اول راست کلیمه دیکنه بر نظر عطف اتمه دیلر .

جغرافی معلوماتک ترایدینه ، قارا یولندن ماعدا دکز یولی ده یاردیم ایتمکده ایدی .
پتوله مه نوسه قادار بز یونانجه ده آسیا ساحلرینه عاند ایکی تصویر بولورز . اوکسهن
(قارا) ده کیزی ایله اریتره (بحر احمر یعنی هند دریاسی) هر ایکسی ده آریانوسه اسناد
اولونویورسه ده حقیقته ایکنجی اثر ، شیمدی فرض اولوندیغنه نظراً ، میلادک ۷۰ و ۷۵نجی
سنه لرنده دها چوق اولکی بر مؤلف طرفدن یازیلشدر . ایمراطور لنگ هندستانه اولان
مناسبتلرینک مرکز نقطه سنی ، مصر تشکیل ایدیوردی . دها ماکدونالی اسکندر زماننده
هندستان ساحلرینه و « تاپرویان » آداسنه عاند بر طاقیم معلومات طوبلاشمسدی ، که بونی
اوروپا مدققلرندن بعضیلری « سیلان » بعضیلری ده « سوماترا » آداسی فرض ایدیورلر .
میلاددن بر عصر اولاری ، یعنی پتوله مه ل زماننده ، مصر ایله هندستان آراسنده دوغروندن
دوغرویه مناسبتلر باشلامسدی . بو اختلاط یمن (یعنی جنوب غربی عربستان) حراثت
ومدینتیک انکشافه تأثیر کوستردی . بوندن دها چوق زمانلر اول ، « یاقین آسیا » ایله
« هندستان » آراسنده کی ده کیز تجارتنی سایه سنده ، سامی الفباسی نقل ایدیلشدی ؛ شیمدی
ایسه بوراده بر طاقم ضرب اولونمش پاره لر کورویورز که اولا آینه لیلر ده اولدینی کبی بر
باقوش تصویر ایله و (آینا شهرینک قیصه جه افاده سی اولیق اوزره) یونانجه « آت »
حرفلرینی ؛ سوکرا روما ایمراطور لرینک تصویر لرینی حاویدر . ینه عینی بحری تجارت
سایه سنده درکه کرک هندستان حقدہ استکشافلره و کرک دوغروندن دوغرویه اختلاطلره
« چینه » کیدن ده کیز یولی حقدہ یونانلیلر طرفدن معلومات آینه یلمشدر .

دها برنجی عصر میلادیده چین — « پهریل » مؤلفنجه « سینائی » ، پتوله مه نوسه جه « سینائی » —
قومی ، طاینشمسدی که ، بو اولکه ، اریتره ده کیزی (یعنی هند دریاسی) ندن یاپیله جق بحری
سفر لرنک صوک منزلی دیه تلقی اولونویوردی . « چینا » و « ماهاچینا » (بویوک چین) کله لری
هندستانده چین حقدہ قوللانیلمش ایکن ، آکلاشیلان اورادن مصر بحریه لیلری طرفدن
طرفدن اقتباس اولونمشدر . چین کله سنی (میلاددن اوکجه ۱۵۵ — ۲۰۶) ده کی تسین
خانداننک اسمندن کتیریورلر که بوده هند ایله چین آراسنده کی بحری اختلاط لرنک باشلامسدی
زمانه اشارت ایدر . دقته شایاندر که چین لیلر ده آکلاشیلان (یا کلیش آکلاشیلیمش) هندجه

گہلرہ بناءً « ماہاچینا » تعیرینی (چینلیر جہ دائی تسین نامیلہ) روما ایمپراطور لغنہ ادخال ایتدیلر . مصر ایلہ چین آراسندہ کی دوغرو دن دوغرویہ اختلاطلرہ عائد، اسکی یونان ورومالی مؤلفردہ بر معلومات بولامایورز ؛ چین منبعلی ایسہ ایمپراطور « آن - دون » ک بر « ایلچی ہیٹی » ندن خبر ویریورلر کہ، بو ہیئت، بس بللی، دہ کیز یولیلہ وارمش اولدق لری آننام دن کلوب ۱۶۶ سنہ میلادیسندہ چیندہ اقامت ایتشدیر . رومادہ اوزمان آنتونیوس سلالہ سی حکم سورویوردی . سفارتدہ مارقوس اورہ لیوس (۱۶۳ - ۱۸۰ م . ص) سلطتی زمانہ عائددر . « آن - دون » گلہ سی ایسہ ، آکلاشیلور کہ، آنتونین گلہ سنک بر نقلدن عبارتدر . فقط روما ایمپراطور لغنک حقیقتاً چینلیرلہ دیپلوماسی مناسباتہ کیریشمنک ایستہ مہ سی پک دہ محتمل دہ کیلدر ؛ شرقدہ ، خصوصیلہ چیندہ ، تجار کروانلرینک ویا تجارت محکمہ لری نک بولونوشی چوق کرہ بر سفارت کی تلیق اولونویوردی ؛ باخصوص کہ کومروک رسومی تأدیہ ایتمین تاجر لر کہ دہ، کندیلرینہ ، حکمدار لری طرفدن کوندہ رلمش بر مأمور صفتی ویردکلری نادر احوال دن دہ کیلدی .

« بحر محیط ہندی » ساحلرینہ عائد اولق اوزرہ « پتولہ مہ ٹوس » سیستمنہ کیرن معلومات ، سہرہ س لری یولنہ عائد اولاندن دہا قاریشیق ایدی . پتولہ مہ ٹوس بیلوردی کہ دہ کیز جیلر کہ ، سفر لرنڈہ قطع ایتمش اولدق لری مسافہ حقندہ کی روایت لری ، ہر حالدہ مبالغہ دن خالی دکلدر ، فقط بومتفرق حکایہ لری تحقیق ایدہ بیلیمک ایچون الندہ ہیچ بر مثبت معلومات یوقدی ؛ بناءً علیہ اودہ بو خصوصدہ عمومی قاعدیہ اویدی : دہ کیز جیلر طرفدن نقل ایدیلن مسافہ لری اوچدہ ایکی نسبتندہ قیصالتدی . بالخاصہ بنکالہ کورفرزدن شرقہ دوغرو کیدن ہند ساحلرینک تعریفاتی صو کدر جہ غیر صحیح بر طرز دہ ایدی ؛ بوتون او قارا پارچہ سی غربدن شرقہ دوغرو حقیقتدہ اولدیغدن پک فضلہ بروسعت آلیوردی ؛ فقط بو خطا آنحاق ۱۸ نجی عصر دہ ژہ زوبت لر کہ ہیٹی تعینلری اساسہ مستنداً تصحیح اولونہ بیلیمشدر . دہ کیز جیلر آننام دن دہا اوزاقلرہ کیمہ دیلر ، بوندن طولای جنوبی آفریقانک آسیا ایلہ برلہ شدیکی حقندہ کی یا کلش تصور جرح ایدیا مہ مش قالدی . بوندن مانعدا ، پتولہ مہ ٹوس ، مملکتلرینہ دہ کیزدن کیدیہ بیلن « چینلی » لرلہ ، اولکہ لرن دن قارا یولیلہ ایپک کتیریلن « سہرہ س » لری ایکی آری ملت کی صایور ، اولکیلرینک ایللرینی اوتہ کیلر کہ دیارندن دہا جنوبہ برلہ شدیر یوردی . چینک اورتا آسیا و ہندستان دن

اورویایه کلن بو مختلف اسملرینک تأثیری آلتنده، اورویا علمندهده، تا ۱۷ نجی عصره قادار، بو خطالر برقاچ کره تکرر ایتمشدر .

میلادک ۳ نجی عصرنده ایرانده ساسانی مطلقیتک تشکیلی اوزینه، یونان حرثی علمینه ملی بر ارتجاع باش کوستردی . ده ۴ نجی عصرده بعض شرق ایالتلرندن — که یونان جغرافیاسنک موفقیتلری بونلر واسطه سیله تأمین ایدیلشیدی — رومالیر نفوذ و تأثیری دفع ایدیلشیدی . بوندن سوکراکی عصرده ، خریستیانلغک اتشارندن سوکرا اولان ایلمک زمانلرده الهیات علملرینک تقوی و بار بار لوله اولان سوره کلی محاربه لر، امپراطورلغک، بار بار قوملرک استیلالرندن قور تولغه موفق اولمش اولان ایالتلرنده بیله ، بوکلی علمی علاقه لرک ضعیفلامه سنه سبب اولدی . بونک نتیجه سنده ییزانسنده کی جغرافیا علمی ده، ساسانیلر دورنده ده کندینی کوسترن مساعد فرصتلردن پک آز استفاده ائده بیلیدی . عجم کسرالری ییزانسیلرله محاربه ایتمکه برابر، یونان حکیملرینه و عالملرینه کندی اولکه لرنده برملجأ وریورلردی . سوریه شهرلرینک ضبطی اوزرینه اهلینک بر قسمی اسیر ائده زک ایرانده حرف و صنایعک انکشافه خدمت ایتدیردیلر . سوریه لی خریستیانلر ایسه ، آراده کی بعض دینی منافرتلره باقابه رق ، علملرینی ایران ، هندستان ، اورتا آسیا و چین ده نشر ایدیورلردی . یونان مترجمی سرغیوسی ده ادرنجی عصرده، ایران کسرالری کتبخانه سنده کی کتابلری آلوب او قومق مساعده سنی آلمش، واورادن دوستی مورخ آرتیوسی ایچون بعض معلومات استحصال ایتمشدی . بوتون بونلر ییزانسنده ، ایرانده مانک اولونان درجه ده ، جغرافی بیلکیرک یاییلمه سنه عامل اوله بیلیدی .

ایرانک دینکر اولکه لره اولان تجارت و مناسباتی ، تاریخنک هر دورنده قارا یولیه اجزا اولنه کلیوردی . ده کیزه قارشلی قیدسزلق ، عجم قومنک هر زمان فارق صفتلرندن برینی تشکیل ایتمشدر . هند دریاسی و خزرده کیزنده بر ایران دوناماسی وجوده کیتیمک ایچون تدبیرلر، آتجاج برقاچ فداکار حکمدار طرفدن آتخاژ اولومش ، فقط اونلرک وفاتندن سوکره درعقب غیب اولوب کیتمشدر . ایشته ساسانیلر دورنده برنجی «خسرق نوشیروان» (۵۳۱ - ۵۷۸ م . ص) بو دیدیکمز حکمدارلردندر ، زیرا بز بوتون ایران تاریخنده ایلمک دفعه اوله رق، سیلانک ضبطی و جنوبی عربستانک فتحی کی واسع مقیاسده بحری تشبیلر کوزویوروز . ایرانک بحری تجارتنه عائد موفقیتلرک ایزلرینی بز ییزانس آئاننده هئند معنی قوزمیوسک (۶ نجی عصر م . ص) «خریستیان توپوغرافیسی» ادلی اثرنده

بولویورز. پروفیسور «پاتانوف» ك تدقیق‌رینه کوره، بومصرلی ملاح ك اصل آدی آنطا کیه لی وقونستانین» ایدی؛ ناصل که بو، موسیو «هوره نسق» طرفدن استنساخ ایدیلان ارمنی جغرافیاسنده «خریستیان توپوغرافیا» سنک مؤلفی صفیله کوستریلیور. «قوزمیوس» لقبی اوکا قوزموس (یعنی عالم) ی تصویر ایتدیکی ایچون؛ هند ملاحی عنوانی ده هندستانه بر سفر اجرا ایتدیکندن دولاییدر. هندستانده ایکن چین حقنده معلومات آلمش درکه بو مملکت اونده «تسینتتا» نامی آئنده ذکر اولونویور. بوایسه، آکلاشیلان، فارسی چینستان (یعنی چینلیلر ایلی دیمک اولان کله) نك نقل اولونمش صورتیدر.

ینه ۶ نجی عصرده ییزانسلیلر اورتا آسیا قوملرندن بری ایله، یعنی، اوزمان چین چیتلرندن ایران حدودینه، ییزانس سینورلرینه قادر واسع بر خاقانلق تشکیل ایتمش اولان «تورک» لرله دوغروندن دوغرویه مناسباته کیریشدیلر. برتورک ایلچی هیئتک اعزامنه سبب اولان شی، اوزمانلر اورتا آسیاده صوغنده—که سمرقند وحوالیسی دیمکدر— اعمال ایدیلکده اولان ایپکه مخرج تأمین مسئلهسی ایدی. صوغدیلرک ایپک متاعلرینه ایرانده بر مخرج بولق خصوصنده کی موقیقتسز تجربهلری، تورک لر ایله ایرانلرک آرالرنی آچمش، وتورک لری بو خصوصده، مجاری مقصدلرینه کوره، ییزانس ایله مقارنت تأسیس اتمک سوق ایتشدی. ایمپراطور «ایکنجی یوستینیانوس» ۵۶۸ ده قارشیلق اوله رق تورکره بر یونان ایلچی هیئت کوندردی که بونک باشنده زیمارخوس بولونویوردی. سفارت، تورک خانی طرفدن، شیمیدی قوچی داغنگ شمالنده واقع تیان شان صیرا داغلرندن بری تلقی ایدیلن «نهك داغ» ده قبول اولوندی. زیمارخوس هیئت اوزرینه ویریلن جواب «مه ناندروس پروتاتور» ك «سفارت لر» حقنده کی اثرنده محافظه اولونمشدر. ایکی طرفک مشترک دشمن— یعنی ایرانلر— علیهنه برلکده حرکت مسئلهسی ایچون روم لرو تورکر آراسنده ایلچیلر تعاطیسی بر زمانلر ده دوام ایتدی ایسه ده، بو، نه تاریخی وقوعاتك کیدیشی، نه ده جغرافی معلوماتك کنیشه مه سی اوزرینه فعلی بر تأثیر اجرا ایده مه دی.

ایلچیلر کچدک لری یرله عائد مفصل تصویر لر بر اقامدیلر وپتوله مه ثوس سیستهمی اوزرنده ده هیچ تصحیحات اجرا ایده مدیلر. تورکر ایلندن ییزانسلیلره چینلیلر حقنده بعض قارا کلق معلومات کلبدرکه بونلر ۷ نجی عصرده مؤلف «نه ئوفیلاقس سیموقانسیس» طرفدن «تاوغاست» نامیه ذکر اولونویور؛ بو کله، بو صوک زمانلرده موغولستانده کشف اولونان سکزنجی عصره عائد تورک کتابهلرنده چینلیلر حقنده قوللانیلان «تاوغاچ» کله سنک بر تخریفندن

عبارتدر . پتوله مه دورنده اولديغى كچى، بوخبرى، بيزانسه ده كيز طريقيه . واصل اولمش اولان خبرلره قارشىلاشديرمه تجربه سنده بولونماديلر . حتى «تابغاچ» لرك پتوله مه ئوس ده «سهرس» دىيلىن ملتله بر اولديغى فرق ايده مديلر .

۶ نىچى عصر دن صو كرا ۱۳ نىچى عصره قادار آوروپا ليلرك شرق حقتده هيچ بر جغرافى كشيقاتى كوره ميورز . يالكز اسكى يونان و روما جغرافياسنك اثرلى سوريه لى مؤلفر طرفدن تجربه ايديله رك اوزرلرته بعض علاوه لر اجرا ايديلىشدر . سوريه ليلردن بو جغرافيا علمى محصوللرى عربلره انتقال ايتمشدر كه، اونلر بو علمى، پك بويوك بر مقياسده واسع بر طاقم مواد ايله زنكىنه شدير مشلردر .

[روسجه دن مترجمى : راغب جلوصى]

